

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

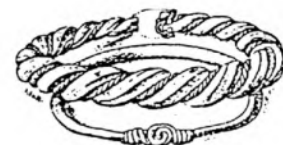
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ISSN 0905 8834

Årsskrift 2013 Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv

**Årsskrift 2013
Ledøje-Smørum
Historisk Forening
og Arkiv**

Foreningens bestyrelse

Formand	Anni Agerskov	4465 4720
Næstformand	Inga Nielsen	4497 3696
Kasserer	Niels Henrik Rank	4465 1970
Sekretær	Inga Nielsen	4497 3696
	Hans Bindslev	5377 5455
	Finn Sølvbjerg Hansen	4465 9927
	Line Ludvigsen	4465 3547
	Bent Thygesen	4497 5054
Suppleant	Finn Larsen	4465 2887
	Hannah Rank	4465 1970
Revisorer	Ebbe Engmark	4465 2829
	Svend Waltenburg	4466 0251
Suppleant	Birgit Kragh Larsen	4465 9291

Historisk Forenings Samling

Adresse Smørum gamle Skole
Smørum Bygade 35
2765 Smørum

Åbningstid 1. søndag i måneden kl. 13-16
(undtagen helligdage og juli måned)

Lokalhistorisk Arkiv

Adresse Smørum gamle Skole
Smørum Bygade 35
2765 Smørum

Arkivleder Rolf Kjær-Hansen

Telefon 4497 1167

Åbningstid Hver torsdag kl. 10-13
1. lørdag i måneden kl. 11-13
(undtagen helligdage og juli måned)

Indhold

Forord	3
Nye brikker til historien om svenskestenen	4
Da klokkerenken blev afsat	9
Ledøje-Smørum Skytteforening 150 år i 2012.	13
Første Verdenskrig og Ledøje-Smørum	23
Barndomserindringer fra Ledøje Præstegård.	32
Andelsboligforeningen Kirkevangen 1.	37
LSI af 5. juni 1953 behørigt fejret!	44
Nye Genstande	48
Turen til Andalusien.	54
Lokalarkivet 2013	59
Historisk Forening 2013.	61

Ved citat fra Årsskriftets artikler skal kilde angives.

Årsskrift 2013

Redaktion Anni Agerskov
Hans Bindslev
Finn Larsen
Line Ludvigsen
Inga Nielsen

Layout Fredi Paludan Bentsen

Tryk Lasertryk.dk. Tlf.: 87303303

Forord

Med Årsskrifterne ønsker foreningen at sætte fokus på Ledøje-Smørum's historie, så både lokale og andre får en fornemmelse for den udvikling, der er sket på egnen. Et kendskab til lokale historiske hændelser og til den kulturhistoriske udvikling er med til at fremme forståelsen for de vilkår, vi lever under i dag. Det er desuden foreningens mål at kæde den lokale historie sammen med landets historie. Når vi oplever danmarkshistorien gennem lokalhistorien, bliver denne med et mere levende for os. Ved f.eks. at høre om den lokale befolknings lidelser og ageren under svenskekrigene kommer der kød og blod på danmarkshistorien i 1650'erne, og ved at høre om de begyndende sociale foranstaltninger under Første Verdenskrig får vi en forståelse for noget af baggrunden for det velfærdssamfund, vi har i dag.

Historien, også den lokale, bliver ikke skrevet én gang for alle. Nye oplysninger ændrer på vores viden om fortiden. I Årsskrift 2013 er der flere hidtidige antagelser, der står for skud. Meget tyder således på, at Svenskeslaget

ved Smørum fandt sted i februar 1658 og ikke som hidtil antaget i 1659. Det betyder faktisk, at teksten på Svenskestenen ikke passer. Af nyere litteratur om idrætslivet i Ledøje-Smørum fremgår det, at Ledøje Skytteforening indgår som 14. kreds, og at Smørum Skytteforening indgår som 16. kreds i Gamle Roskilde Amts Skytteforening. At det i virkeligheden forholder sig lige omvendt, fremgår af de to foreningers faner fra slutningen af 1800-tallet. Hvornår fejlen er opstået, vides ikke, men nok under de store forandringer engang i 1960'erne og 1970'erne. Redaktionen tilstræber at komme så tæt på sandheden som muligt, men!!!!!!

Til sidst skal der lyde en stor tak til vore forfattere og for økonomisk støtte fra vore sponsorer herunder Dansk Lokalhistorisk Forening. Uden denne hjælp var det ikke muligt at udgive Årsskriftet. Vore medlemmer, sponsorer, skribenter og øvrige læsere ønskes en rigtig glædelig jul og et godt nytår.

God læselyst!

Anni Agerskov og Inga Nielsen

Nye brikker til historien om Svenskestenen – skal årstallet ændres?

af Rolf Kjær-Hansen, arkiv- og museumsleder, Egedal Arkiver og Museum

Mandag den 29. juli 1912 indløber et brev til Nationalmuseet ”Den danske Samling” afsendt fra lærer J.P. Jørgensen, Smørum Skole i Smørumovre. Jørgensen er foruden skolelærer også en kendt lokalhistoriker, der har skrevet flere artikler i Årbog udgivet af Historisk Samfund for Københavns Amt, og som senere skriver bogen ”Historiske Optegnelser om Ledøje-Smørum sogne”.

Lærer Jørgensen har været lærer i Hove og Smørum siden 1874 og passet lærergeringen i 41 år.

I brevet beskrives detaljeret, hvordan man under grusgravning på gårdejer Albert Christoffersens jord på Smørumnedre Mark, Egelund, ved Skebjergvej lørdag den 27. juli 1912 fandt tre skeletter i en to meter bred og to meter dyb grøft. Skeletterne var velbevarede, men det ene kranium bar præg af et øksehug, og der fandtes stikmærker på de øvrige knogler. Der blev ikke gjort fund af nogle genstande, der kunne datere fundet. Lærer Jørgensen underretter Nationalmuseet om fundet og fortæller ved samme lejlighed om grusgravens lokale navn ”De svenske Grave” og om den lokale overlevering om 18 svenske ryttere, der under Carl Gustav-krigene 1657-59 skulle være slået ihjel af Smørum bønder, fordi de svenske krigere havde terroriseret landsbyen. Lærer Jørgensen sætter derfor fundet af skeletterne i forbindelse med denne hændelse.

Nationalmuseet sender den yngre assistent, Hugo Matthiesen, ud til stedet for at undersøge sagen nærmere. Hugo Matthiesen bliver senere museumsinspektør ved Nationalmuseets 2. afdeling, Middelalder. Han er kendt for sit store forfatterskab om Danmarks middelalder og

byliv, og han var en pioner inden for fotografering af historiske huse i 75 danske købstæder. Nationalmuseet kommer til stedet og foranstalter en nærmere undersøgelse og udvidelse af udgravningen. Udgravningen vækker også interesse uden for lokalområdet, idet Berlingske Tidende skriver om fundet i to artikler den 30. juli og 2. august, hvor antallet af skeletter nu angives til fem til seks. Uheldigvis foreligger der ikke en udgravningsrapport eller en egentlig beretning over Nationalmuseets undersøgelse på stedet, idet sagen i Nationalmuseets arkiv afsluttes den 9. august 1912 med en notits om, at Hugo Matthiesen senere vil udfærdige en rapport. Dette skete desværre ikke. Uden dateret materiale kan nedgravede skeletter være fra hvilken som helst periode i fortiden, og uden skeletterne kan der heller ikke foretages en C14-datering, hvis man ønsker dette.

Vi ved således ikke, hvad der fremkom ved Nationalmuseets udgravning, men lærer J.P. Jørgensen angiver i sin historiske bog fra 1925 antallet af skeletter til 10, hvoraf flere kranier bærer præg af øksehug, og flere brystben er knust. Efter udgravningen blev skeletterne nedgravet på stedet, og gårdejeren afmærkede stedet med en større kampesten. Det er muligt, at det er denne, som sognets indbyggere markerer fundstedet med: ”Her ligger 10 svenske krigere, som faldt for Smørum bønders haand 1659”. Denne Svenskesten står endnu langs Skebjergvej ved stien bag idrætsanlægget.

Den fascinerende historie om Smørum bønder, der rejser sig imod de plyndrende og hærgende svenske soldater under Carl Gustav-krigene og med fælles front får slået

I krostuen på Smørum Kro havde maleren Poul Larsen dekoreret alle vægge med begivenheder omtalt i J.P. Jørgensens bog om Ledøje-Smørum sogne. Maleriet forestiller smørumbøndernes nedslagtning af de svenske krigsfolk, som havde hærget egnen i længere tid. Foto: Fredi Paludan Bentsen, Lokalarkivet.

dem ihjel, er en lokal fortælling, der er blevet genfortalt fra generation til generation. Sidse Pedersdatter (1812-87), der er enke efter Frands Nielsen, Boesagergård, viderefortæller i 1882 historien til lærer J.P. Jørgensen. Både Sidse og hendes mand var aktive i lokalsamfundet og oprettede en aftenskole for byens ungdom og holdt privatskole for de mindste børn i landsbyen. Oprindelsen til historien er således en lokal legende, der mundtligt er videreført. Hvis man forestiller sig, at Sidse har hørt

historien fra sine bedsteforældre, befinder vi os i midten af 1700-tallet, og således kun 100 år efter de beskrevne begivenheder skulle have fundet sted. Sammenholdt med fundet af de begravede skeletter og det lokale navn for grusbanken, "De svenske Grave", bestyrker det sandsynligheden for, at der ligger en historisk begivenhed bag denne fortælling.

J.P. Jørgensen beskriver i første omgang begivenheden til at være sket under Carl Gustav-krigene 1657-59, men

senere daterer han svenskeslaget i Smørum til at være foregået i december 1659 ud fra den logiske slutning, at Carl Gustav i november 1659 opgav den store belejring af København fra fæstningslejren ved Brønshøj, og der derfor på dette tidspunkt huserede marodører og plyndrende tropper i Københavns omegn.

Kan vi komme en præcis datering nærmere? Birkerøds præst, Henrik Gerner, skriver i Birkerød Kirkebog den 17. februar 1658, at syv svenske røvere af et kompagni på 60 ryttere havde plyndret ham for alt hans gods til en værdi af 1.600 rigsdaler. Men ifølge præsten var Gud en retfærdig dommer, idet de samme svenske soldater to dage senere blev slået ihjel i sognefoged Niels Hansens gård i Smørumnedre. På herredstinget i 1662 beskrives det, hvor ilde det senere gik Niels Hansen: *”Men i sidste Krig blev hans Gaard i Smørum Nejre ved Fjendens haand ganske afbrøt og nedrevet, hans Gods og Formue af Fjenden frataget og han selv og konen ynkeligen slagen og medhandlet, saa de herover er geraaden baa-de i Armod og Skrøbelighed, han agter nu at søge den gunstige Øvrighed, at han grundet paa sine bedrøvelige Vilkaar maa besøge fromme, medlidende Christne om nogen Hjælp i Jesu Navn”.*

Disse optegnelser tyder på, at Svenskeslaget i Smørum fandt sted i februar 1658 – umiddelbart før Roskildefreden, der blev forhandlet i Høje Taastrup præstegård og underskrevet i Roskilde Domkirke, altså i slutningen af første Carl Gustav-krig og ikke som hidtil antaget i 1659 under anden Carl Gustav-krig.

Under krigene med Carl X Gustav 1657-60 har der eksisteret ekstremt hårde vilkår for bønderne omkring København. De har skullet stille materiale og proviant til rådighed i form af skatter og rekvisitioner for den meget store svenske hær, der var i landet – samt ikke sjældent været udsat for regulær plyndring. Brandskatter skulle forstås helt bogstaveligt, det var beskyttelses-

penge, som man betalte for, at ens ejendom ikke skulle blive nedbrændt. Der kunne også betales for beskyttelse af en Salvegarde, der bestod af svenske soldater, der ydede hjælp mod overgreb og plyndring. Smørumnedre har været særligt hårdt ramt af krigshandlingerne, da det svenske stabskvarter var placeret her. Dette kan måske ses som en af årsagerne til overfaldet på de svenske soldater i Smørum.

Det forekommer usandsynligt, at Smørumns bønder flere gange under Carl Gustav-krigene skulle have angrebet og dræbt svenske soldater. Der kendes også en fortælling fra Hove, hvor svenske marodører blev nedkæmpet af lokale bønder og slået ihjel. Historien om mordet på de svenske soldater har således sat sine spor og måske udviklet sig til en lokal vandrehistorie, der blev genfortalt i flere landsbyer med den lokale by som skueplads.

Svenskestenen ved Skebjergvej dekoreret med flag i anledning af ”Svenskeslaget” arrangeret af Ledøje-Smørum Historisk Forening og Egedal Arkiver og Museum i 2012. Foto: Fredi Paludan Bentsen.

*En visualisering af nedlægningen i 1658 og opgravningen i 1912 af de svenske krigere.
Miniaturer fremstillet af museumsinspektør Lars Cramer-Petersen. Foto: Fredi Paludan Bentsen.*

Carl Gustav-krigene

I slutningen af sin regeringstid led Christian den Fjerde (1588-1648) flere smertelige nederlag til Sverige. Hans søn, Frederik den Tredje (1648-1670), forsøgte at tage revanche med en krigserklæring den 1. juni 1657 på et tidspunkt, hvor svenskerne i forvejen var optaget af krige i Polen. Det medførte, at den svenske konge, Carl Gustav, med sin hær gik gennem Holsten og op gennem Jylland sydfra. I oktober 1657 var hele Jylland erobret, og da bælteerne frøs til i den hårde vinter 1657/58, kunne han dristigt føre sin vældige hær over isen via Fyn og Lolland-Falster til Sjælland. Det blev et ultimativt nederlag for Danmark, som afsluttedes med Roskildefreden den 26. februar 1658, hvor Danmark måtte afstå den rigeste tredjedel af sit landområde, nemlig Skåne, Halland og Blekinge, til Sverige.

Carl Gustav søgte at genoptage krigen allerede i august 1658 med det formål helt at udslutte Danmark. København blev belejret, og Kronborg faldt som den sidste danske bastion, men med svenskernes forgæves storm på København den 10.-11. februar 1659 var det slut med totalt svensk overherredømme. Senere besejrede en nederlandsk-dansk hær svenskerne ved Nyborg, og der blev sluttet fred i København 27. maj 1660. Danmark fik dog ikke de tabte landsdele tilbage og stod tilbage som et forarmet og ødelagt land.

Konklusionen må være, at det med baggrund i de samtidige kilder kan sandsynliggøres, at tidspunktet for overfaldet på de svenske krigere i Smørum må rykkes til 1658. Denne uhyggelige hændelse er således blevet genfortalt gennem generationerne og viser meget godt, hvor levende lokalhistorien kan være, når hændelser, der skete for over 350 år siden, stadig står klart i erindrungen lokalt.

Yderligere læsning

- ”Antikvarisk Topografisk Arkiv, Nationalmuseet Blade af Farums historiebog i 1600- og 1700-tallet”, Esbern Friis. Farums Arkiver og Museer, 1999.
- ”Omkring Birkerød Kirke”, Røssel, J. m.fl. Birkerød Lokalhistoriske Forening, 1980.
- ”Løskøbt fra krigsterror. Salvegardeordningen og befolkningen i Ølstykke Herred under svenskekrigene 1657-60 belyst ud fra tingbogen 1657-61”, Gurli Thuneby, 2003.
- ”Med stor fare og besvær. Social dynamik under den anden Carl Gustav-krig”, Maria Kargaard. Personalthistorisk Tidsskrift, 2011:2.
- ”Historiske Optegnelser om Ledøje-Smørum Sogne fra Oldtiden til den nyere Tid”, J.P. Jørgensen, 1925.
- ”Fra Fæstebonde til Selveje Smørumnedre 1797-1930”, N.O. Riis-Nielsen. Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv, 1983.

Da klokkerenken blev afsat

af Rita Holm

Fra gammel tid var det sædvane i Smørum Sogn, at bønderne selv valgte en klokker til deres sognekirke. Denne rettighed håndhævede de med beslutsomhed, også da valget af klokkeren i 1763 udviklede sig til en sag mellem bestyreren af universitetets gods, justitsråd Kofod Ancher, og biskop Harboe.

Klokkerembedet bliver ledigt

Da den 76-årige klokker, Jørgen Størk, som havde tjent sognekirken i mange år, lå for døden, gik hans kone den 25-årige Karen Pedersdatter til sognets bymænd og begærede klokkertjenesten efter sin mand. Bymændene lovede, at hun kunne forblive ved klokkertjenesten og evt. tage sig en mand, der kunne hjælpe hende med klokkerembedet.

Manden døde kort efter, og bymændene satte et dokument op, hvori de lovede, at den, der ville gifte sig med klokkerenken, kunne få embedet som klokker. Smedens bror, Søren Andersen, meldte sig som klokkerenkens nye ægtemand, og de blev gift den 21. januar 1763. Efter at fyrre gårdmænd havde underskrevet det lovede dokument, red et par gårdmænd ind til justitsråd Kofod Ancher, som i sin egenskab af patron for universitetets kirke i Smørum havde den endelige konfirmation af bøndernes valg.

Justitsråden havde da heller intet imod bymændenes forslag, dog kunne han ikke give embedet til en kvinde, men med en ægtemand kunne embedet overlades til dem begge. Bymændene forlod København og red hjem til Smørumovre medbringende et kaldsbrev på stemplet papir, som justitsråden havde overladt dem.

En valbybonde på vej til København for at sælge høns i 1700-tallet. Sådan har gårdmændene fra Smørum måske også været klædt, da de red ind for at forelægge deres sag hos justitsråd Kofod Ancher.

Foto: Nationalmuseet.

Der er flere om buddet

I mellemtiden havde Smørum's skoleholder, Jacob Hansen, som også var interesseret i at forbedre sine indtægter, været hos provsten i Ballerup. Provsten bifaldt skoleholderens ansøgning om klokkerembedet, hvorefter skoleholderen henvendte sig til præsten i Ledøje - fælles præst for Ledøje og Smørum - og fik kirkens nøgler udleveret. Da bymændene ved hjemkomsten henvendte sig til skoleholderen med kaldsbrevet i hånden for at få udleveret nøglerne, nægtede han at udlevere dem.

Bønderne red til København igen og beklagede sig til justitsråd Kofod Ancher, idet de påpegede, at lige siden Arilds dage havde de haft det privilegium at udvælge klokkeren. Justitsråden lod to mænd ride med til Smørum for at få udleveret nøglerne, men skoleholderen nægtede stadig at udlevere dem og henviste til, at han havde fået lovning på embedet af provsten i Ballerup og fået nøglerne udleveret af præsten i Ledøje.

Kofod Ancher bad præsten om en forklaring, og præsten Jacobæus henholdt sig til forordningen om proprietærskoler fra 1739, hvori der opfordredes til at hjælpe skoleholdere til at forbedre deres levevilkår. Hertil svarede Kofod Ancher, at hvis præsten mente, at skoleholderen var berettiget til at være klokker, havde han (Kofod Ancher) ikke læst det i forordningen, og han tilføjede: ”Til degne- og skoleholdere ved jeg, der bør antages studenter, naar de kan faas, men om klokkere ved jeg ingen lov derfor. Ikke heller kan jeg synes at fornødenhed udfordre det, skulle det være for romertals skyld på uhrværket? Da behøves derfor ingen latinklokker i Smørum siden der intet uhrværk er”. (Red.: Kofod Ancher er sarkastisk og mener ikke, det er nødvendigt at ansætte én, der kan latin, idet kirken ikke har et ur med romertal). Kofod Ancher slutter sit brev med at råde præsten til hurtigt at aflevere nøglerne til den beskikkede klokker, da konsistoriet ellers vil begære en præsteret over ham. Men præsten Jacobæus var stædig og

henvendte sig til provsten for at få hjælp. Provsten skrev til Kofod Ancher, at han anerkendte justitsrådets ret til endeligt at udvælge en klokker, men skoleholderen havde ikke været klar over, hos hvem han skulle ansøge. Han havde derfor henvendt sig til godsejerne og fået deres tilladelse. Efterhånden var mange indblandet i sagen, og for at retfærdiggøre valget af skoleholderen, beklagede provsten sig over klokkerkonen og hendes mand. Søndag den 21. januar (samme dag hun blev gift) havde klokkerkonen oprådt temmelig uanstændigt i kirken. Under indsamling af offer (skillinger) havde hun bevæget sig over på mandssiden under gudstjenesten. Provsten sluttede brevet med at opfordre Kofod Ancher til at tage klokkerembedet tilbage, da klokkerkonens slette opførsel havde gjort ægteparret uværdigt til embedet.

Kompetencestridigheder og rænkespil

Set med nutidens øjne var klokkerenkens brøde ikke særlig stor, men også Kofod Ancher fandt det uanstændigt, men måske af en anden grund: ”og saa meget mere lastværdigt uden tilladelse fra mig, men præsten havde vel kunde afværge det og havde kunde forebygge al uorden, hvis han i tide havde raadført sig med kirkens patron”. Efter denne brevveksling lå sagen stille et par uger, men i marts skrev biskop Harboe til provsten, at der igen var kommet nogle bønder ridende til ham og havde besværet sig over skoleholderen, der stadig nægtede at udlevere nøglerne. Og da hverken lov eller forordninger gav godsejerne retten til at give klokkerembedet bort, skulle skoleholderen ufortøvet levere nøglerne fra sig til den beskikkede klokker, Søren Andersen, og ikke mere befatte sig med den sag. Det blev pålagt skoleholderen flittigt at passe sin skole, som efter sigende skulle være forsømt. Det var tydeligt, at biskoppen ønskede ro om den sag, men samme dag afleverede klokkeren Søren Andersen et brev til biskoppen, hvori han takkede biskoppen for den

Til venstre: Den ældste klokke i Smørum kirke er fra 1396 og er en af landets ældste kirkeklokker, der stadigvæk er i brug. Den latinske indskrift siger: "I Herrens år 1396. Katerina er mit navn. Hr. Leonius Ridder".

Til højre: Den anden klokke er fra 1615. Indskrift på latin: "Hartvig Qvellichmeier lavede den i Herrens år 1615. Herrens ord bliver i evighed". Foto: Fredi Paludan Bentsen.

store umage, han havde gjort sig i klokkersagen, og fremførte så en klage over præsten i Ledøje. Søren forklarede, at Kofod Ancher havde givet ham tilladelse "til at tage offer i kirken af dem, der ville give og dem der ikke ville, kunne lade være. Men i torsdags forbød præsten min kone at tage imod offer, og hvis hun gjorde det, ville han lade hende trække ud af kirken ved et par mænd. Kirkepatronen mener, at De vil give os en seddel, at vi maa tage offer af hvem vi vil".

Der var efterhånden mange spegede tråde i denne sag. Søren virkede i sit embede som klokker, men der var stadig uenighed omkring retten til at modtage offer i kirken. Almindeligvis tilfaldt offergaverne skolekassen som fattigkasse, og det beløb, Søren modtog, gik sandsynligvis

fra det beløb, herredets fattigkasse fik. I april året efter skrev Edelgaves ejer, godsejer Bornemann, til biskoppen. Bornemann angav, at det var rigtigt, at sognebønderne og ikke kirkepatronen havde ret til at vælge en mand til klokkerembedet, "da lovens 2. bogs. 15. cap. 5. art. viser at sognemændene, hvor ingen sædmand er, enten selv skal ringe med klokkerne eller handle med en, som kan det gøre". Bornemann mente, at da bønderne var fæstebønder, overgik deres rettigheder til godsejerne, som derfor havde retten til at vælge klokkeren.

Kongen inddrages

Men nu var problemerne blev et så store for Søren Andersen, at han besluttede at skrive til kongen. Han klagede

over Edelgave og Katrinebergs godsejere. Hver bonde i sognet gav klokkeren et brød om året, men godsejerne havde forbudt deres fæstebønder at give Søren de sædvanlige indkomster og havde pantet de bønder, der alligevel lønnede Søren med brød. Bornemann bekræftede, at det var sket for at straffe bønderne for deres ”overhørighed og selvraadighed”. Efter Bornemanns påberåbelse af lovens bogstav om sognebøndernes ret til selv at vælge deres klokker, skrev biskoppen nu til justitsråd Kofod Ancher. Denne forklarede, at han i første omgang havde sagt nej til Søren Andersen, men bønderne mødte op igen og havde denne gang medbragt et dokument med mere end fyrre bønders underskrift samt attesteret af begge kirkeværgere for de to kirker i sognet. Han havde derefter givet sin tilladelse. Kofod Ancher mente ikke, at Lovens bogstav her kunne gøres ”efterretteligen”. Det var stadig kirkepatronen, der skulle afgøre, hvem der skulle ringe bede- og fredsklokken, skrev han. Han tilføjede, at der altid havde været en klokker i Smørum, og skikken med at vælge måtte vel grunde i lov og ret, at det enten var kirken eller bønderne, der skulle vælge. I øvrigt skønnede han, at når det var uberettiget, at godsejerne udnævnte en klokker, så han heller ikke, hvorledes de kunne straffe deres bønder. Og derved blev det. Søren fik lov til at fortsætte som klokker, men tilbage var stadig spørgsmålet om klokkerembedets indkomster. For at løse dette problem henvendte biskoppen sig igen til provsten for at få en opgørelse over klokkerens indtægter. Provsten svarede, at klokkeren ringede ved alle lejligheder undtagen ved ligfærd, hvor de, der stod for begravelsen, selv ringede med klokkerne. Som betaling fik klokkeren et brød og fire skilling af hver gårdmand om året, men om husmændene gav noget vides ikke, skrev provsten.

Klokkeren havde ingen opvartning ved kirketjenesten, men skulle lukke kirkens låger op, fordi han var betroet kirkens nøgler og at holde kirkens rum (Red.: Gøre rent

i kirken). Desuden skulle han sørge for olie til kirkeklokkerne for at holde dem i brugbar stand, og for det fik han en betaling af kirkepatronen. Klokkeren skulle også være sædedegn (Red.: Fast bosiddende degn med kirkelige opgaver) ved bøndernes trolovelser, bryllupper, barselsgilder og begravelsesmåltider. Endelig skulle han være graver, for hvilket han dog fik betaling af bønder og husmænd. I november 1765 modtog biskoppen det sidste brev i sagen. Præsten berigtigede den omtalte skik, at det var bønderne, der altid havde retten til at vælge klokker ”men angaaende indsamlingen af offer i kirken kendte han intet til, da han altid stod ved altret med ryggen til menigheden.” Dermed vaskede præsten sine hænder, og efter to års besværlig kamp fik bønderne deres rettighe-der igennem, og der blev ro om sagen.

Og hvordan gik det så?

Søren Andersen vedblev med at være klokker og fik tre børn i ægteskabet med Karen Pedersdatter. Men sagen gik skoleholderen nær. Et par år efter søgte han bort fra sognet og blev skoleholder på Bornholm. Sagen viser mange træk af kirkens forhold i sognet, men også træk af en tilsyneladende velfungerende organisation i sognet. Skolen i Smørum var en proprietærskole i modsætning til rytterskolen i Ledøje. Det vil sige, at udgifterne til skolevedligeholdelse og lærerløn blev betalt af de godsejere, der ejede jord i sognet. En enke kunne belaste et fattigregnskab, som bønderne betalte til, så det kunne derfor være en fordel for sognets beboere, hvis de kunne afsætte klokkerembedet og enken til en af byens giftefærdige unge mænd. Håndhævelsen af bøndernes rettigheder synes også at være godt tilrettelagt med det underskrevne dokument. Alle gårdmænd i sognets fire landsbyer havde underskrevet dokumentet, og med de to kirkeværgers underskrift havde sagen fuld opbakning fra hele sognet.

Ledøje-Smørum Skytteforening 150 år i 2012

af Inga Nielsen

Denne artikel er blevet til i samarbejde med Peter Rasch, medlem af Ledøje-Smørum Skytteforening siden 1974, medlem af bestyrelsen fra 1979-83 og igen fra 2011 samt Bo Skat Andersen, formand for foreningen fra 1996. Vi ved meget lidt om livet i Ledøje og Smørum Skytteforeninger fra dannelsen i 1860'erne og til sammenlægningen af disse i 1963, og derfor efterlyses både historier, papirer og rekvisitter fra foreningernes første hundrede år.

Foreningsdanmark bliver født

De Danske Skytteforeninger havde i 2011 eksisteret i 150 år og er dermed landets ældste idrætsorganisation. Ideen til De Danske Skytteforeninger opstod i 1860'erne, idet nationalfølelsen og forsvarsviljen lå den danske befolkning stærkt på sinde, efter at "den tapre landsoldat" blev vinder af krigen mod Tyskland i 1848-51. Mange følte, at der måtte komme endnu et opgør om Slesvig og Holsten, og at tyskerne på et tidspunkt ville forsøge at få revanche. I begyndelsen af 1861 skrev skyttebevægelsens grundlægger kaptajn H.P.V. Mønster i bladet, Fædrelandet, om ideen med oprettelsen af skytteforeninger. Mønsters artikler vakte interesse og resulterede i, at en kreds af "respektable borgere" mødtes den 10. februar 1861 og dannede en centralkomite, der kun to dage senere udsendte en opfordring i Berlingske Tidende til at stifte skytteforeninger. "Vi tillader os derfor at opfordre Medborgere af alle Stænder og i alle Landets Egne til at oprette Skytteforeninger, hvis Medlemmer stadig øver sig i Riffelskydning". Formålet med skytteforeningerne var, at de skulle øge hærens styrke og effektivitet uden at indgå i denne. "I Kredsene skulle man ved Trænings- og Konkurrenceskydninger give de unge Mænd en Grunduddannelse i Skydning, som, når de blev indkaldt til Hæren, kom både de Unge og Hæren til gode. Ligeledes kunne de

Unge efter Aftjening af Værnepligten vedligeholde deres Skydefærdigheder i de lokale Skyttekredse". Formålet var desuden at skabe en folkelig vækkelse, der skulle få det danske folk til at stå sammen og kæmpe for retten til frihed og selvstændighed. Det blev starten på De Danske Skytteforeninger, og i løbet af årene 1861-1864 lykkedes det at oprette 150 skytteforeninger over det ganske land. Der blev skabt en landsdækkende folkelig organisation, som siden hen har været forbillede for mange andre organisationer.

Edelgave Skytteforening 1861/62

Ved udgangen af 1861 udarbejdede Centralkomiteen en håndskrevet beretning, hvoraf det fremgår hvilke Skytteforeninger, der er oprettet forskellige steder i Danmark. I den står der "... og endelig har Etatsråd Tutein anskaffet Rifler og truffet øvrige Foranstaltninger til afholdelse af Skydeøvelser for den nærmeste Omegn ...". I en oversigt over skytteforeninger oprettet 1861-1865 står der under Københavns Amt: "Edelgave skf. – 1861/62 – Etatsråd Tutein". Af en håndskrevet statistik udarbejdet i marts 1862 fremgår det, at Tutein fra Edelgave har bestilt en kuglekaster, 500 kugler, et krudthorn, 1000 fænghætter, et pund krudt og en fjederklemme. Der er altså ingen tvivl om, at der for over 150 år siden blev oprettet en

skytteforening i området med ca. 40 medlemmer, og at den kunne fejre sit 150-års jubilæum i 2012.

Senere i 1860'erne blev der dannet amtsskytteforeninger rundt om i landet som en overbygning på de lokale kredse. Amdforeningerne havde til formål at støtte de lokale kredse ved at tilbyde kurser i ledelse og i træning af instruktører samt ved at arrangere fælles stævner, der kunne gøre det lokale arbejde mere attraktivt. Gl. Roskilde Amts Skytteforening blev således etableret den 15. april 1866. Vi formoder, at Edelgave Skytteforening på et tidspunkt bliver til Smørum Skytteforening, og at der senere oprettes en skytteforening i Ledøje. Smørum Skytteforening kom til at indgå i Gl. Roskilde Amts Skytteforening som

14. kreds, og Ledøje Skytteforening kom til at indgå som 16. kreds, hvilket bl.a. fremgår af de to kredses faner fra 1890'erne. Formand for Ledøje Gymnastik- og Skytteforening i 1948, Holger Nikolaisen, har lagt følgende notat i foreningens forhandlingsprotokol: ”Kredsen er stiftet i 1868, Dato kendes ikke, og indmeldt i Amtet ved Vintergeneralforsamlingen i 1869. Kredsens fane indviet ved Fest i Ledøje Skov den 30. august 1896. Fanen er skænket af Kredsens Kvinder”. På baggrund af dette notat kan man slutte, at Ledøje Skytteforening blev dannet i 1868. I løbet af 1880'erne kom gymnastik i store dele af landet til at indgå i skytteforeningernes aktiviteter. Hvornår og hvordan det skete i Ledøje og Smørum vides ikke.

Ledøje Skytte- og Gymnastikforenings fane indviet ved en fest i Ledøje Skov den 30. august 1896. Bemærk den flotte flagknop med Christian den Niendes logo. Flagstangen er påsat et stort antal 6-7 cm store kapskydningsemblemer. Foto: Fredi Paludan Bentsen.

Smørum Skytte- og Gymnastikforenings fane fra 1891. Fanen er meget skrøbelig. Den næsten ulæselige tekst lyder: ”Gl. Roskilde Amts 14. kreds – Danmark Leve – Skænket af kvinder.” Mor Danmark, et stærkt symbol på fædrelandet, pryder fanen. På flagknoppen står årstallet 1891. Flagstangen er påsat et stort antal 6-7 cm store kapskydningsemblemer. Foto: F.P. Bentsen.

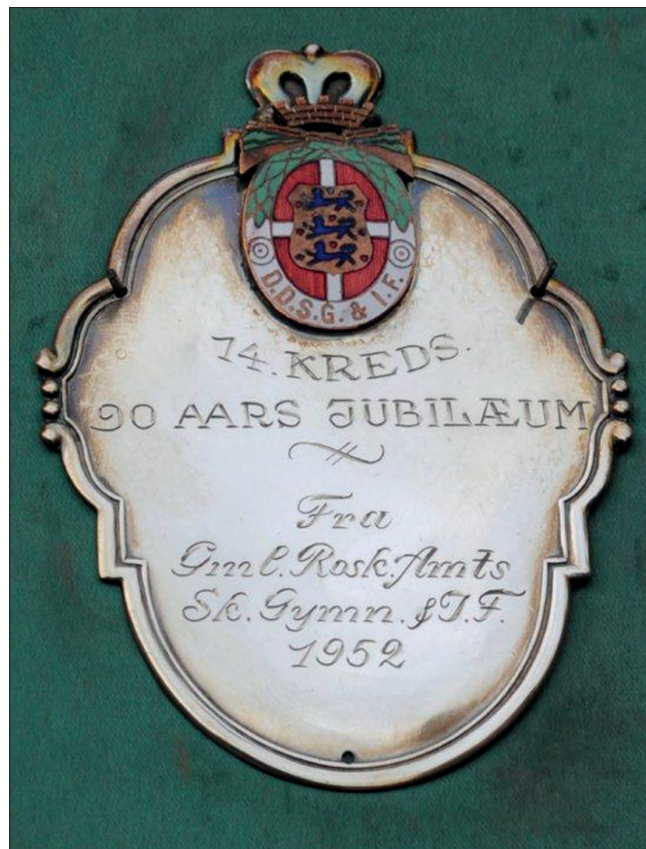
De første 100 år

I starten skød man kun med rifler på udendørs baner måske på Edelgave, men vi ved ikke bestemt, hvor det er foregået.

Under Første Verdenskrig kørte skytteforeningerne på vågeblus, idet både ledere og skytter blev indkaldt eller meldte sig frivilligt til sikringsstyrken, og alle geværer blev hjemkaldt til militæret. Vi ved også, at Ledøje Forsamlingshus i perioder blev udlånt gratis til de indkvarterede soldater fra Sikringsstyrken, så de kunne øve sig i at skyde.

Vi ved, at skytterne i Smørum i begyndelsen af 1930'erne har dyrket langdistanceskydning i den "gamle" grusgrav, og af samtidige regnskabsbøger fremgår det, at der i 1932 blevet solgt et skyttehus for 50 kr. I et referat fra et bestyrelsesmøde i 14. kreds den 3. maj 1937 står der, at: *"Skydebanen blev besigtiget, men da denne er i så dårlig Stand og ikke kan godkendes af Politiet, blev det vedtaget at udsætte Skydningen og eventuelt se sig om efter en anden Plads"*. Af det efterfølgende bestyrelsesmøde den 22. juli 1937 fremgår det, at formanden har kikket sig om efter en passende plads til skydebane og bl.a. set på pladsen i gdr. E. Godtfredsens grusgrav. Hele bestyrelsen aflagde besøg i grusgraven og fandt den ideel. Bestyrelsen arbejdede derefter på at få etableret en tidssvarende skydebane her og for at få opført et "skydehus" i tilknytning dertil. Der er formentlig tale om Ejner Godtfredsens grusgrav på Egelund, som ejedes af ham fra 1930-40. Et bestyrelsesmødereferat af 17. september 1937 viser, at det lykkedes at få et skydehus: *"... Regnskabet der viste 61 kr. mindre i Kassebeholdning, men ved bygning af Skydehus er Foreningens Aktiver faktisk steget."*

Under den tyske besættelse 1940-45 kunne skytterne i de første år mod at afhente og aflevere geværlåse hos politiet i forbindelse med træningsaftenerne fortsætte deres virke stort set uændret. Men i 1943 kom inddragelsen af alle riflede skydevåben, og det betød, at livet i skytte-

Skjold, ca. 7-10 cm højt, skænket af Gamle Roskilde Amts Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening i anledning af Smørum Skytteforenings 90 års jubilæum i 1952. Sammen med andre jubilæumsskjolde pryder det foreningens lokaler i Ledøje-Smørum Hallen. Foto: Holger Agerskov.

foreningerne gik helt i stå. Det var det danske politi, der stod for modtagelsen af disse våben, men da skytterne efter krigen ønskede deres våben tilbage, var de ganske simpelt røvet af besættelsesmagten, og skytterne stod nu med tomme hænder, samtidig med at skydeanlæggene rundt om i landet var i en miserabel forfatning. Der

fulgte derfor en årrække med stridigheder om erstatning af de forsvundne våben. Det endte med, at general Erik With drog over sundet og lånte 10.000 nye militærgeværer, så skytterne kunne komme ud af deres knibe. Vi ved, at Roskilde Amt lånte 200 af disse, og at de blev fordelt til kredsene i amtet, og dermed har både Ledøje og Smørum Skytteforeninger formentlig fået del i denne styrkelse af sporten. Redningen kom desuden med indførelsen af Dansk Tipstjeneste, der ved uddeling af midler tog hensyn til skyttesagens milliontab i forbindelse med skydebanernes misligholdelse.

I 1950'erne og 60'erne havde Ledøje og Smørum Skytteforeninger hver deres skydeanlæg i henholdsvis Ledøje og Smørum til både 50 m salonskydning og 200 m rifelskydning. Ledøjers skydebane lå på Lindgrens gård, Højgård (nedlagt, lå hvor Gadebrøndsvej nu ligger) ud mod Loholm (gården ved skolestien mellem Smørum og Ledøje), og Smørums bane lå på Edelgavevej 5, der hvor Gunnar Larsens foderstofforretning ligger i dag. I Herthadalen ved Lejre havde Gammel Roskilde Amts Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening et skydecenter, hvor man i amtsregi afholdt kapskydninger, som også Ledøje-Smørum skytter deltog i.

I 1950'erne indførtes indendørs skydninger. Ledøje Skytteforening benyttede i den forbindelse Ledøje Forsamlingshus. Det fortælles, at der var riller i scenegulvet ned til kælderen under scenen. Her kunne man så hejse skydeskiverne op og ned. Man satte borde op på tværs i salen. Her lagde man riflerne, så man kunne skyde på nogle jernplader oppe ved scenen. Bag ved skydebordene var der stillet borde op, hvor man kunne spise og få sig en øl. Det kunne blive festligt med diskussioner om stort og småt og bl.a. også om den lokale politik. Smørum Skytteforening startede med indendørs skydninger på Smørum Kro i 1953, hvilket til tider kunne være ret hyggeligt, idet der ikke var så langt til krostuen.

Af en række fælles henvendelser til kommunen fra Ledøje og Smørum Skytteforeninger fremgår det, at de to foreninger i begyndelsen af 60'erne sammen arbejdede for at få indrettet indendørs skydefaciliteter på Central-skolen (Søagerskolen), opført i 1959. Resultatet blev, at de to skytteforeninger i 1963 flyttede skydningen til Centralskolens kælder med indvielse af det nye anlæg den 1. november. Efter at den første hal blev taget i brug i 1972, foregik al indendørs skydning her. Kun fugleskydningen blev stadigvæk afholdt i Ledøje Forsamlingshus. I starten af 1980'erne blev også denne af sikkerhedsmæssige årsager flyttet til Ledøje-Smørum Hallen.

Skal vi til bal på lørdag?

I rigtig mange bestyrelsesmødereferater fra første halvdel af 1900-tallet er der baller på dagsordenen. Af et referat fra et bestyrelsesmøde den 3. maj 1937 fremgår følgende: *"Vedtages at afholde Bal anden Pinsedag, Sjørslevs Orkester, 9 - 3. Salen pyntes i Foraarets grønne Farver"*. *Vedtages at få Hans Larsen, Ledøje, til kontrol ved Døren"*. Af "Stafetten", medlemsblad for Ledøje-Smørum Skytte- og Idrætsforening, fremgår det, at der skal være bal på Smørum Kro lørdag den 18. september 1971, kl. 20, arrangeret af håndboldafdelingen, og at der skal være bal igen den 30. oktober arrangeret af fodboldafdelingen. Dette tyder på, at sportsforeningerne gennem rigtig mange år har tjent en helt nødvendig ekstra skilling til foreningslivet ved at arrangere baller, fester, andespil m.m., og at de ud over at stable sportstilbud på benene har været med til at skabe afveksling i dagligdagen for de unge på landet.

100 års jubilæum 1962

Vi ved, at Ledøje Skytte- og Gymnastikforening holdt sit 80 års jubilæum den 12. september 1948, og af et referat fra bestyrelsesmødet i 14. kreds søndag den 17. juni 1962

fremgår det, at Smørum Skytteforenings 100 års jubilæumsfest blev holdt i juni måned i Edelgaves have med underholdning af musikforeningen Baldur og Sangforeningen af 1866 samt med gymnastikopvisning og taler. Om aftenen fortsatte festen på Smørum kro med taler for ”Konge, Fædreland og Gud, flere taler, fælles kaffebord, lokal underholdning, udnævnelse af en række æresmedlemmer og til sidst bal til kl. to om natten. Til aftenens kaffebord var der inviteret 120 gæster”.

LSSI er en realitet 20. maj 1963

Vi ved, at nogle af medlemmerne af Ledøje Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening og Smørum Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening med den nytillflyttede Gunnar Alex Jensen i spidsen i 1962 arbejdede på en sammenlægning af de

Ledøje-Smørum Skytteforenings logo under LSSI-perioden. Foto: Fredi Paludan Bentsen.

to kredse. I starten havde de nye ideer flere modstandere end tilhængere. De to kredse havde jo stolte traditioner, der gik langt tilbage i tiden. I ideerne om sammenlægningen indgik et forslag om, at hver enkelt idrætsgren skulle have sin egen bestyrelse med en samlende hovedbestyrelse og tilhørende forretningsudvalg som overbygning. Den nye sammenlagte forening LSSI, Ledøje-Smørum Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening, blev en realitet den 20. maj 1963. Målet med at oprette en hovedbestyrelse var bl.a. at få større gennemslagskraft i forhold til kommunen. Gunnar Alex Jensen blev formand, en post han bestred flere år frem. Ved sammenlægningen havde de to foreninger 200 medlemmer, hvoraf skytterne var de dominerende. I forbindelse med sammenlægningen blev de to skytteafdelinger slået sammen til Ledøje-Smørum Skytteforening, der blev en afdeling under LSSI, senere LSI, der nu er en paraplyorganisation for Ledøje-Smørums mange idrætsforeninger og -klubber.

Nye muligheder med nye indendørs skydebaner

Øgede amtslige og kommunale støtteordninger, der kom til i løbet af tresserne, gjorde det muligt for mange foreninger rundt i landet at opføre sportshaller til gavn for gymnastikken og idrætten. Endvidere muliggjorde bygningen af hallerne skytteforeningernes ønske om at få etableret sikre 15 m indendørs skydebaner. Bygningen af hallerne kunne kun lade sig gøre, hvis foreningerne kunne mobilisere en stor frivillig arbejdsindsats i medlemsskaren. Her i Ledøje-Smørum var der med den store befolkningstilvækst i begyndelsen af halvfjerdserne bud efter pengene. Kommunen stillede derfor en byggegrund til rådighed for LSSI, som ved frivillig arbejdskraft opførte et parcelhus i Stangkærudstykningsen, Stangkær nr. 5, og indtægten ved salget af dette gik til opførelsen af den første hal, som blev taget i brug den 24. januar 1972. Det første udkast til hallen var imidlertid uden plads

til foreningens skytter. I marts 1970 skrev man derfor til kommunen om, at man ønskede en hal med kælder indrettet til skytterne. Problemerne blev løst, og Skytteforeningen fik det længe ønskede skydeanlæg med tolv 15-meter skydebaner i sikringslokalerne under Hallen. I 1972 kom pistolskydning officielt på De Danske Skytteforeningers program, hvilket gav ny medlemstilgang. Lokalt fik skytteafdelingen i starten af 1978 1.100 kr. i tilskud fra kommunen, så skydeanlægget under Hallen kunne tilrettes til pistolskydning, dog mod at ændringerne blev foretaget vederlagsfrit af foreningens medlemmer. I 1967 bestod skytteforeningens medlemmer af 57 voksne skytter og 42 skytter under 18 år. I 1970'erne steg medlemstallet til over 100 voksenmedlemmer, og i 70'erne og 80'erne var der over 100 børneskytter, så disse ti år, hvor udbygningen af kommunen for alvor fandt sted, blev et højdepunkt i skydningens historie lokalt. Af et jubilæumsskrift udgivet i anledning af Ledøje-Smørum Hallens 25 års jubilæum fremgår det, at Ledøje-Smørum Skytteforening havde 80 medlemmer i 1997. De voksne skytter klarer sig stadig godt med en placering vekslede mellem 1. og 2. division trods et dalende medlemstal.

En typisk aften i skydekælderen

Peter Rasch fortæller, at han startede i Ledøje-Smørum Skytteforening i 1974, og at han har været medlem lige siden. Man mødtes i skydekælderen under den gamle Smørumhal ved syvtiden om aftenen, og man startede med på skift at skyde med rifler. Når riffelskytterne var færdige, kunne pistolskytterne med bl.a. Peter Rasch få lov til at skyde. Til sidst var der socialt samvær over en øl eller to, hvor verdenssituationen både den nære og fjerne blev grundigt vendt. En sådan aften kunne nemt trække ud til både kl. 23 og 24.

Glade børneskytter fotograferet med de medaljer og pokaler, de har vundet ved en skydekonkurrence i 1988. Udlånt af Ledøje-Smørum Skytteforening.

Smørumhallens brand i 1998 medførte store forandringer for Skytteforeningen. Efter branden lånte man lokaler hos Sengeløse Skydeklub, men alligevel stoppede næsten alle riffelskytterne. Lidt bedre gik det for pistolskytteafdelingen, der efterhånden havde vokset sig større, og som havde succes med trekantskydning sammen med Sengeløse og Stenløse. I den nye hal blev der indrettet skydelokaliteter med plads til både riffel- og pistolskytterne, og bl.a. ønsket om en 25 meter bane blev opfyldt. Tidligere havde man opbevaret riflerne i et ældre jernskab og pistolerne i et grønt pengeskab, men kort før branden oplevede Danmark sin første rockerkrig. Den betød øgede krav til sikkerheden, og kommunen ofrede ret mange penge på at sikre skydekælderen med to kraftige boksdøre med kodelåse og alarm. Det var kun med nød og næppe, at det lykkedes et af foreningens medlemmer, Poul Møller Hansen, at redde den ene af de dyre boksdøre efter branden. Han kom tilfældigvis forbi, da man var ved at rydde op, og han

opdagede, hvad der var ved at ske og kunne heldigvis nå at standse udsmidningen. Det anden boksdør forsvandt desværre. Der kom gang i skydningen igen, men den nye hal varslede nye tider. Det sociale element blev stærkt nedtonet, og i dag er en øl i skydekælderen en sjældenhed.

Over 100 børneskytter i 70'erne og 80'erne

Da der var flest børn i Ledøje-Smørum Skytteforening, var der over 100. De kom efter skoletid og skød, når der blev plads. Mens de ventede på, at det blev deres tur til at skyde, kunne de hygge sig med hinanden, kikke i blade eller spille forskellige spil. Det samme gentog sig bagefter, når de ventede på hinanden, indtil de skulle

Ledøje-Smørum Skytteforening har bestået i ikke færre end 125 år og fejrede jubilæet med en reception i klublokalerne ved hallen. Formanden for kulturelt udvalg Bengt Madsen mødte op med en flot check fra kommunen. Mere om jubilæet i et senere nummer.

Ballerup Bladet den 2. september 1987.

hjem. Aldrig har der været et sådant leben i skydekælderen, som da Ledøje-Smørum Skytteforening var på sit højeste i 70'erne og i begyndelsen af 80'erne. Børnene skød med rifler, og foreningen fik tilskud til børnene. Tilskuddet blev beregnet på den måde, at antallet af voksne skytter skulle trækkes fra antallet af børneskytter, hvorefter kommunen gav tilskud til det antal børn, der var tilbage. På et tidspunkt var der kun "seks" tilskudsberettigede børn tilbage, hvorefter Peter Rasch ringede til kommunen og sagde, at der ikke var flere voksne skytter i foreningen, idet de voksne kun kom i Skytteforeningen som gæster. Fra kommunens side sagde man, at det kunne man da ikke. "Jo," sagde Peter Rasch, "det kan man godt!" Det endte med, at kommunen gav sig, og Skytteforeningen fik herefter tilskud til alle børn.

Børneafdelingen er gennem flere år blevet ledet af Poul Møller Hansen og Torben Brødholdt. Desværre er der på nuværende tidspunkt en nedgang i antallet af børneskytter. Det skyldes formentlig de mange andre fritids tilbud og den økonomiske krise, der startede i 2008.

Formænd for Ledøje-Smørum Skytteforening

Jørgen Poulsen	?-1973
Jan Olsen	1973-1979
Svend Olesen	1979-1981
Jan Olsen	1981-1984
Bent Junge	1984-?
Kjeld Karbæk	?-1994
Lars Grundt Larsen	1994-1996
Bo Skat Andersen	1996-

Konkurrenceskydning

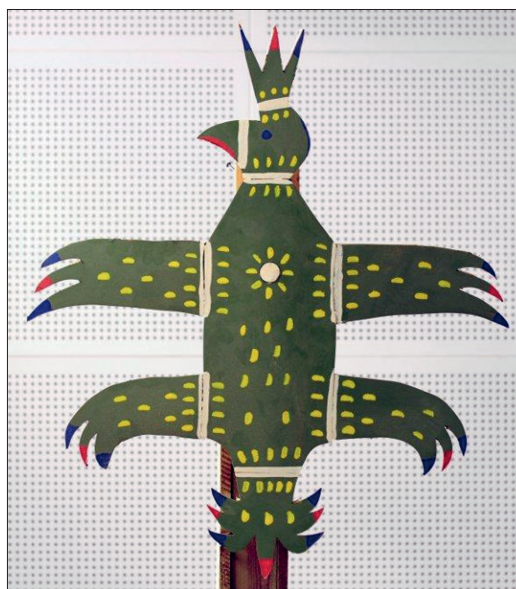
Når man går til skydning, kan man enten øve sig, konkurrere med sig selv eller deltage i nogle af de mange skydekonkurrencer, der i perioder har betydet rigtig meget for skytteforeningerne. Ledøje-Smørum Skytteforening arrangerede sammen med Stenløse og Sengeløse Skytteforeninger fra januar 1961 og rigtig mange år frem ”trekantsskydning”. Det gik ud på, at de tre foreninger mødtes på skift hos hinanden tre gange om året til skydekonkurrence. Ved årets sidste trekantsskydning var der frokost bagefter. Traditionen blev holdt i hævd til omkring 2006, hvor Sengeløse fik en ny formand, hvilket lokalt gav et drastisk fald i medlemstallet.

I 2011 forsøgte man at genoplive traditionen i samarbejde med Kirke-Hyllinge Skytteforening som erstatning for

Sengeløse. Det blev dog ved denne ene gang, og dermed løb trekantsskydningen ud i sandet.

Præmieskydning

Amtsskytteforeningen i Roskilde og de lokale skytteforeninger arrangerede gennem mange år forskellige former for præmieskydning. Det kunne være stævner med kapskydning i amtsregi eller mellem nogle af de lokale

Fuglen som bruges til fugleskydning. Deltagerne i konkurrencen skyder i nummerrækkefølge. Den, der får fuglen til at falde ned, kåres til fuglekonge. Fuglekongens vandrepokal, ca. 30 cm høj. Fuglekongens skærf påsyet små sølvplader med tidligere fuglekongers navne indgraveret. Foto: Holger Agerskov.

skytteforeninger med mulighed for at vinde en pokal. Antallet af pokaler i skytteforeningens udstillingsskabe vidner under alle omstændigheder om, at man lokalt har vundet en del af de mange konkurrencer, der har været holdt i årenes løb.

Skytteforeningen har desuden gennem mange år og helt op til nu arrangeret handicapskydninger en gang om måneden for børn. Den form for skydekongurrence har den fordel, at børn, der ikke er lige dygtige til at skyde, kan konkurrere på nogenlunde lige fod.

Fugleskydning

I rigtig mange år har Ledøje-Smørum Skytteforening afholdt fugleskydningskonkurrence. Her blev der skudt på en malet fugl, og der var præmier for at skyde ben, vinger og hoved af fuglen, men det var dog den, for hvem det til sidst lykkedes at skyde hele fuglen ned, der blev kåret til årets fuglekonge. Fuglekongen blev fejret på behørig vis. Vedkommende fik i dagens anledning lov til at bære et flot skærf med tidligere fuglekongers navne indgraveret på små sølvplader. Til værdigheden hørte også en vandrepokal. En overgang blev fuglekongen hentet i en flot pyntet vogn og kørt gennem Smørum Centret og tilbage til for-

Den nykårne fuglekonge på æresrunde i Smørum Centret i 1988. Foto: Udlånt af Ledøje-Smørum Skytteforening.

Fakta om De Danske Skytteforeninger

De første danske skytteforeninger så dagens lys i 1861, og allerede i 1862 nåede man op på 100 skytteforeninger med 7.220 aktive medlemmer. Omkring 1870 sluttede skytteforeningerne sig sammen i amtsforeninger, der bl.a. skulle stå for at arrangere turneringer, lederuddannelser m.m. I 1870'erne udsprang gymnastikken af skytteforeningernes arbejde. Efterhånden blev der flere gymnaster end skytter i foreningerne. Det resulterede i en navneændring i 1919 til De Danske Skytte- og Gymnastikforeninger. I de kommende år vandt idrætten indpas først og fremmest i form af fodbold og håndbold, hvilket bevirkede, at organisationen i 1930 fik navnet De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger.

I begyndelsen af 1990'erne efter flere års stridigheder især om fordelingen af tipsmidlerne blev der taget skridt til en sammenlægning af de store folkelige gymnastik- og idrætsorganisationer under navnet Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger, DGI. De Danske Skytteforeninger (DDS) blev selvstændige ved denne sammenlægning, men dog associeret til DGI.

I løbet af de 150 år skytteforeningerne har eksisteret, er der blevet udviklet rifler velegnet til brug i skytteforeningerne, og i 1970'erne kom pistolskydning på programmet.

I alle årene er der blevet holdt mange konkurrencer i skytteforeninger, og foreningslivet her har haft et stærkt socialt islæt. Netop dette forhold har til tider bragt skytteafdelingerne på kollisionskurs med skytteforeningernes gymnastik- og idrætsafdelinger.

eningslokalerne, en tur der tidligere foregik gennem byen til hest. Det hele sluttede af med fest om aftenen. Før 1974 havde man afholdt fugleskydningen på loftet af Smørum Kro, og den er også blevet afholdt i Ledøje Forsamlingshus. Fugleskydningsarrangementerne blev altid omtalt i avisen. Heraf fremgik, hvem der var fuglekonge, og de lokale sponsorer, der havde doneret forskellige præmier, blev takket.

Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeningerne som samlende faktor

Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeningerne har helt sikkert i rigtig mange år haft stor betydning for beboerne i Ledøje-Smørum. Her kunne man mødes i et interessefællesskab. I størstedelen af foreningernes levetid helt frem til 50'erne og 60'erne har der således kun været få tilbud om andre aktiviteter for børn, unge og voksne. I 50'erne kom der flere

tilbud. En tendens der forstærkedes med udbygningen af de nye parcelhuskvarterer i 60'erne og 70'erne med dertil hørende stor befolkningstilvækst. Nye ideer blomstrede, og der blev mange flere tilbud både på det idrætslige og andre områder, idet en skov af nye foreninger og andre tilbud skød op i løbet af 1970'erne – men det startede med skytteforeningerne for over 150 år siden.

Litteratur

- ”125 års jubilæumsskrift 15. april 1866-15. april 1991”, Roskilde Amts Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening
- ”De Danske Skytteforeninger gennem 150 år”, Ib Nordby, De Danske Skytteforeninger, 2009.
- LSSI's Jubilæumsskrift udgivet i anledning af LSSI's 25 års jubilæum i 1988.

Første Verdenskrig og Ledøje-Smørum

Af Inga Nielsen

I 2014 er det 100 år siden Første Verdenskrig brød ud. Danmark var neutralt, men alligevel førte krigen i Europa til store forandringer for den danske befolkning. Det skyldtes ikke mindst, at der trods reguleringer fra regeringens side kom store prisstigninger på fødevarer og brændsel i løbet af 1914-1918.

For at hævde Danmarks neutralitet blev der indkaldt store sikringsstyrker, som blev indkvarteret privat især i landsbyerne omkring København, herunder i Ledøje og Smørum. Der efterlyses billeder, postkort, breve, avisartikler og rationeringsmærker, der kan udbygge vores viden om, hvordan man lokalt klarede sig gennem krigsårene.

Bestyrelsesmedlem Finn Sølvbjerg Hansen har været behjælpelig med at finde billeder og baggrundstof til denne artikel.

Den 1. august 1914 startede Første Verdenskrig med Centralmagterne Østrig-Ungarn og Tyskland på den ene side og Ententemagterne Frankrig, Storbritannien, Rusland og Serbien på den anden side. Senere kom bl.a. USA med på Ententemagternes side. Det blev en forfærdelig krig med enorme tab på begge sider. Danmark var ved konflikten udbrud neutralt, og for de daværende politikere gjaldt det om at bevare denne neutralitet. Allerede i krigens første dage blev Danmark af Tyskland stillet over for et ultimatum om enten selv at minere bælterne for at blokere adgangen til Østersøen eller at lade Tyskland gøre det. Dermed stod Danmark i den situation, at ved en minering af bælterne ville englænderne sige, at det var et brud på neutraliteten, og hvis den danske regering ikke gjorde det, ville det enten være en kapitulation over for Tyskland eller betyde krig mod Tyskland. Ved diplomatisk snilde lykkedes det dog at overbevise både England og Tyskland om, at begge lande på hver deres måde var bedst tjent med, at Danmark forblev neutralt. For England betød dansk

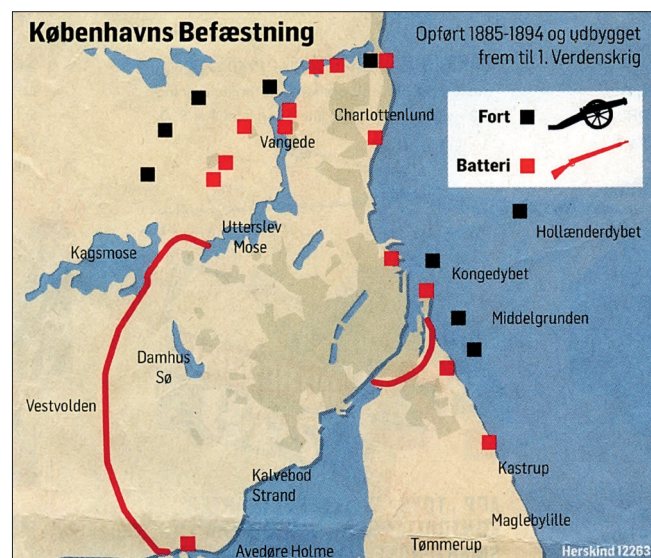
neutralitet fortsat stabil levering af smør, bacon m.m. til millioner af engelske morgenborde. For Tyskland betød et neutralt Danmark en slags læ for modstanderne, og også her var fødevarerforsyningerne af en vis betydning. Danmark forsikrede desuden den tyske regering om, at Danmark under ingen omstændigheder ville gå ind i krigen mod Tyskland, heller ikke hvis Tyskland krænkede den danske neutralitet, og at den indkaldelse af reserven, som Danmark foretog ved krigens udbrud, ikke var rettet mod Tyskland, men udelukkende tjente til en almindelig styrkelse af landets neutralitet. Nye historiske undersøgelser viser, at tyskerne regnede med, at det ville kræve så store styrker at erobre København, at et hurtigt angreb ikke var muligt. Tyskland ønskede derfor at spare sine tropper til krigsførelsen på henholdsvis Øst- og Vestfronten.

Neutralitetspolitikken kom under stærkt pres fra begge sider flere gange i løbet af krigen, men det lykkedes at bevare forbindelsen til både London og Berlin indtil våbenhvilen den 11. november 1918. Efter hårde tovtæk-

kerier mellem de store lande i Europa, blev krigen endelig afsluttet ved indgåelsen af Versailles-traktaten i sommeren 1919. I den blev Tyskland pålagt skylden for krigen, og landet blev dømt til at betale store krigsskadeserstatninger til især Frankrig. Ved samme lejlighed blev det bestemt, at der i de sønderjyske områder, som Danmark tabte efter krigen i 1864, skulle være afstemning om, hvorvidt de fortsat skulle høre under Tyskland eller ville tilbage til Danmark. Denne afstemning mandede ud i, at en del af de tabte områder igen kom til at høre under Danmark med den nuværende grænse ved Kruså til følge.

Københavns Landbefæstning og Tunestillingen

Baggrunden for den danske udenrigspolitik i årene op til og under Første Verdenskrig går tilbage til 1864, hvor Danmark led et sviende nederlag til Tyskland. Vi mistede Sønderjylland med grænsen ved Kongeåen til

Kort fra artiklen "Ring om København holdt tysken væk" bragt i Politiken den 27. maj 2012.

følge. Det var smerteligt, og i de kommende årtier var der frygt for, at landet skulle blive inddraget i konflikter mellem stormagterne og i værste fald indlemmet i Tyskland. For at hævde landets neutralitet og sikre sig mod angreb udefra byggede man i årene 1885 – 1894 en befæstningsring omkring København bestående af en lang række forter og batterier, en 14,5 km lang vold, Vestvolden, mod syd og vest og et oversvømningsanlæg mod nord. Vestvolden, der stadig er meget synlig i landskabet, går fra Avedøre i syd og vestom København til Utterslev Mose. Nord herfor kunne man via Mølleåen lukke store mængder vand fra Furesøen ud i de lave og flade områder nord for København, så der i løbet af nogle dage blev en vandspærring fra Utterslev Mose til Klampenborg ved Øresundskysten. Dette omfattende militære anlæg kom aldrig i brug i forbindelse med krig, men under Første Verdenskrig blev reserverne indkaldt, og sammen med den danske hær udgjorde de en sikringsstyrke på 64.000 mand, hvoraf en del var anbragt forskellige steder i Jylland, mens langt den største del af styrken, 40-50.000 mand deltog i Københavns Befæstning. Forsvaret og regeringen forestillede sig, at Danmarks forsvar var så godt som synonymt med forsvaret af København. Det var et meget stort antal mennesker, som skulle have kost og logi under tjenesten i Københavns omegn, og det kom til at påvirke områderne omkring København, idet de mange soldater blev indkvarteret på godser, gårde og husmandssteder i de omkringliggende landsbyer bl.a. også i Ledøje og Smørum.

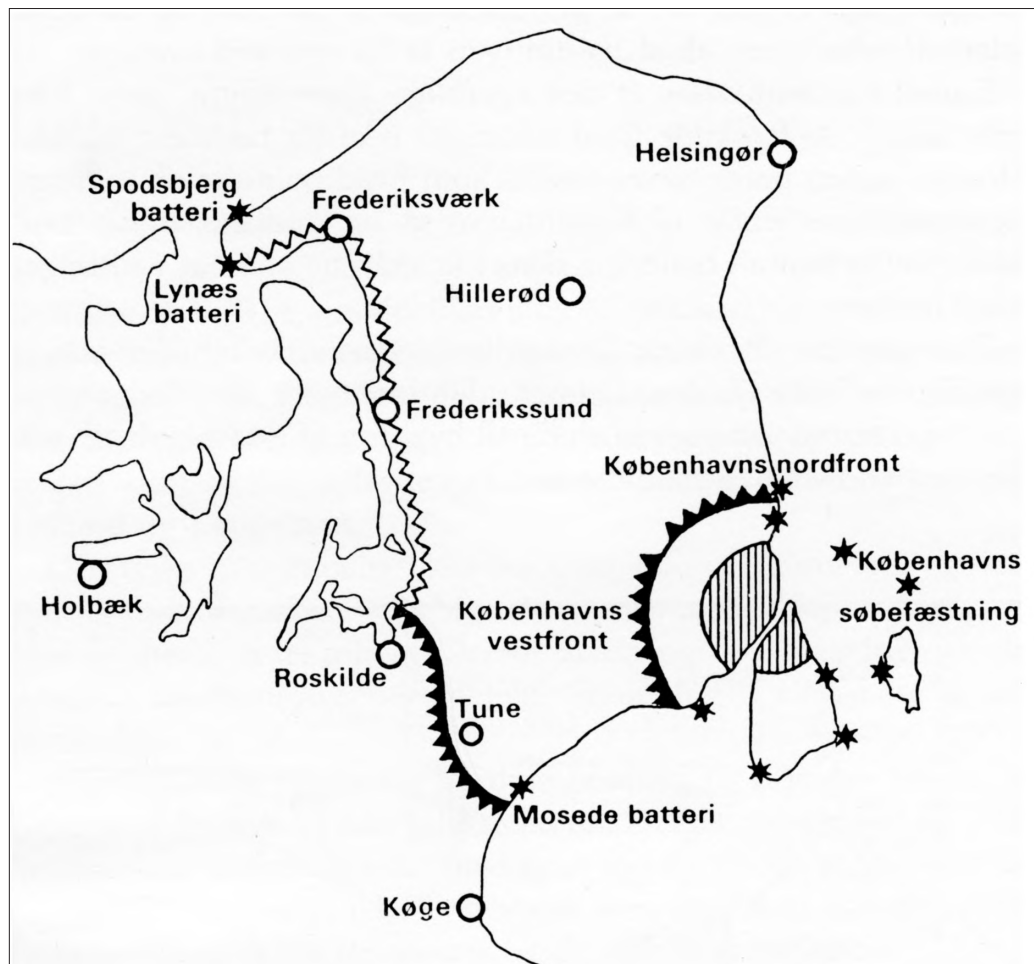
Forsvarskommandoen mente imidlertid ikke, at det var tilstrækkeligt med den daværende befæstning af København. Den militære udvikling med mere langt-rækkende våben og erfaringer fra krige andre steder i Europa medvirkede til, at man besluttede at udvide Københavns forsvar med en fremskudt forsvarsstilling,

Under Første Verdenskrig holdt Sikringsstyrkens 1. batteri til på godset Edelgave. Det betød mange indkvarterede soldater i Smørumområdet. Foto: Lokalarkivet.

Her ses et antal officerer foran Edelgave fotograferet sammen med den civilklædte godsejer Tutein i midten. Foto: Lokalarkivet.

Tunestillingen blev bygget 1915-18 som et fremskudt forsvarsanlæg foran Københavns Landbefæstning. Tunestillingen gik fra Karlslunde ved Køge Bugt til Himmelev nord for Roskilde. Kopi fra bogen "Tunestillingen" af Klavs Becker-Larsen. Yderligere oplysninger fås på www.mosedefort.dk.

den 21-22 km lange Tunestilling mellem Køge Bugt og Roskilde Fjord. Den blev opført fra slutningen af 1915 og stod færdig i maj 1916, og den gik fra Himmelev ved Roskilde Fjord over Tune til Karlslunde ved Køge Bugt. Den bestod af en lang række skyttegrave, pigtrådspærringer og andre dækningsværker. Tunestillingen blev ligesom Vestvolden bemanded med en stor del af Sikringsstyrken, og de gener og problemer, der opstod

langs Tunestillingen, er langt hen ad vejen de samme, som dem der opstod langs vandbefæstningen nord for Utterslev Mose og langs Vestvolden.

Velfærdsstaten tager sin spæde begyndelse

Med krigen fulgte begrænsninger i den internationale handel. Dansk landbrug var afhængigt af import af foderstoffer samt kunstgødning og industrien af import af

brændsel og af at kunne afsætte sine varer i udlandet. Det betød voldsomme prisstigninger. Derfor indførte den danske regering allerede i august måned 1914 en række reguleringer, augustlovene, der skulle sikre dem, der var hårdest ramt af prisstigningerne, mod de værste afsavn og dæmme op for store spekulationsgevinster på produkter, der var uundværlige for den almindelige dansker. Reguleringerne bestod af prisreguleringer, rationeringer af en række livsvigtige varer, opkøb til faste priser og regulering af produktionen. Bønderne på landet, der havde en god indtjening ved fødevarer til både Tyskland og Storbritannien, var utilfredse med de mange reguleringer, men arbejderne i byerne, der bl.a. led hårdt under de stigende madpriser, mente, at reguleringerne var utilstrækkelige. Krigen forandrede med andre ord forholdene for den almindelige dansker og altså ikke mindst for befolkningen i de områder, hvor sikringsstyrkerne lå, herunder i Ledøje-Smørum. Bag datidens reguleringer lå en opfattelse af, at staten – fællesskabet – havde et ansvar

for den enkelte borgers velfærd, og de blev med deres udlignende funktion forløberne for den velfærdsstat, som vi kender i dag.

Augustlovene og de reguleringer, der løbende fulgte, blev en stor belastning for de daværende sogneråd. De kommunale papirer kunne på dette tidspunkt stort set rummes i sognerådsformandens skrivebordsskuffe, og arbejdet ud over sognerådsmøderne kunne klares på et

På postkortet fra den 15. januar 1915 ses sergent Svendsens tak for tre måneders god indkvartering hos familien Andersen på Brydegården i Ledøje. Foto: Lokalarlivet.

par timer søndag formiddag. Landets mange sogneråd var med andre ord slet ikke gearret til det store ekstraordinære arbejde, som augustlovene og de mange efterfølgende reguleringer medførte. Det var en kæmpeopgave, som på denne måde blev dem pålagt, og man forsøgte at klare opgaverne på forskellig vis.

I en passage i den lokale sognerådsprotokol fra den 28. oktober 1917 står der følgende: *”Rationeringskortene, Brød, Sukker, Smør, Flæsk samt Belysningsmærkerne blev omdelt til de respektive Sogneraadmedlemmer til videre Fordeling til Kommunens Beboere.”* Passagen taler for sig selv.

Man ved, at sognerådet i andre dele af landet ansatte folk til at hjælpe sig med at føre de mange forordninger ud i praksis. Om det var tilfældet i Ledøje-Smørum vides ikke.

I en sognerådsprotokol fra denne periode står der under *”Punkt 12 Militærvæsenet”* følgende:

”I henhold til §13 i Lov af 8. April 1913 om Hærens Forsyning i Tilfælde af Mobilisering valgtes til Synsmand Ole Jensen Sm. n. (Red.: Formentlig Smørumnedre) til Vurderingsmand A.C. Andersen.”

Man må gå ud fra, at sognerådet har haft hjælp af en synsmand og en vurderingsmand i forbindelse med de skader og ekstraudgifter, der har været for de lokale Ledøje-Smørumborgere i forbindelse med indkvartering og diverse militærøvelser.

Indkvarteringen i Ledøje-Smørum

Sikringsstyrkens 1. batteri holdt til på Edalgave. Det gav en del indkvarteringer og militærøvelser i området. Vi ved ikke præcis, hvor mange soldater der har været indkvarteret i Ledøje-Smørumområdet på de forskellige tidspunkter af krigen, men meget tyder på, at en del sergenter og overordnede militærfolk har været indkvarteret på Edalgave, mens der har været et antal me-

nige soldater indkvarteret på gårde og husmandssteder i området. Ved folketællingen i 1916 ved vi, at der var indkvarteret 54 personer i Smørum og 20 i Ledøje, de fleste med tilhørsforhold til enten Bådsmadsstrædes Kaserne eller Sølvgades Kaserne samt enkelte til Værløselejren. På de store gårde har der været indkvarteret et par soldater og på de mindre steder kun en enkelt soldat. Da indkvarteringen var på sit højeste i 1915, har der muligvis været lidt flere indkvarterede end ved krigens slutning. Det ville være interessant at finde ud af, hvad dette befolkningstilskud under krigen har betydet for de berørte områder. Der fulgte en del forpligtelser med indkvarteringen. Ifølge loven havde alle borgere pligt til at indkvartere de soldater, som de blev tildelt mod en godtgørelse, som på landet i 1916 var fastsat til 12 øre for logi plus 80 øre for bespisning pr. dag. Med stigende priser på mad og brændsel fulgte også en begyndende utilfredshed med godtgørelsens størrelse. På trods af regeringens prisreguleringer fordobledes prisen på basisfødevarerne, og brændselspriserne blev næsten tredoblet i perioden fra 1914–1918. Kvarterværterne skulle sørge for en seng med opredning, varme og lys samt bespisning af soldaterne. Desuden betød indkvarteringerne et ekstraarbejde for især husmødrene, og ikke mindst i husmandshusholdningerne kunne dette være et problem.

Der var en vis velvilje over for sikringsstyrkerne i starten af krigen, men denne velvilje blev efterhånden, som krigen trak ud, afløst af en hverdag med afsavn og besværligheder for de lokale beboere. Nogle af de problemer, der fulgte med, var ud over irritation over godtgørelsens størrelse, manglende overholdelse af spisetider, drikkeri, soldaternes renlighed, og at militærledelsen kunne være arrogant og ind i mellem ligefrem provokerende. Loven foreskrev, at det var en indkvarteringskommission bestående af repræsentanter både fra den lokale civile øv-

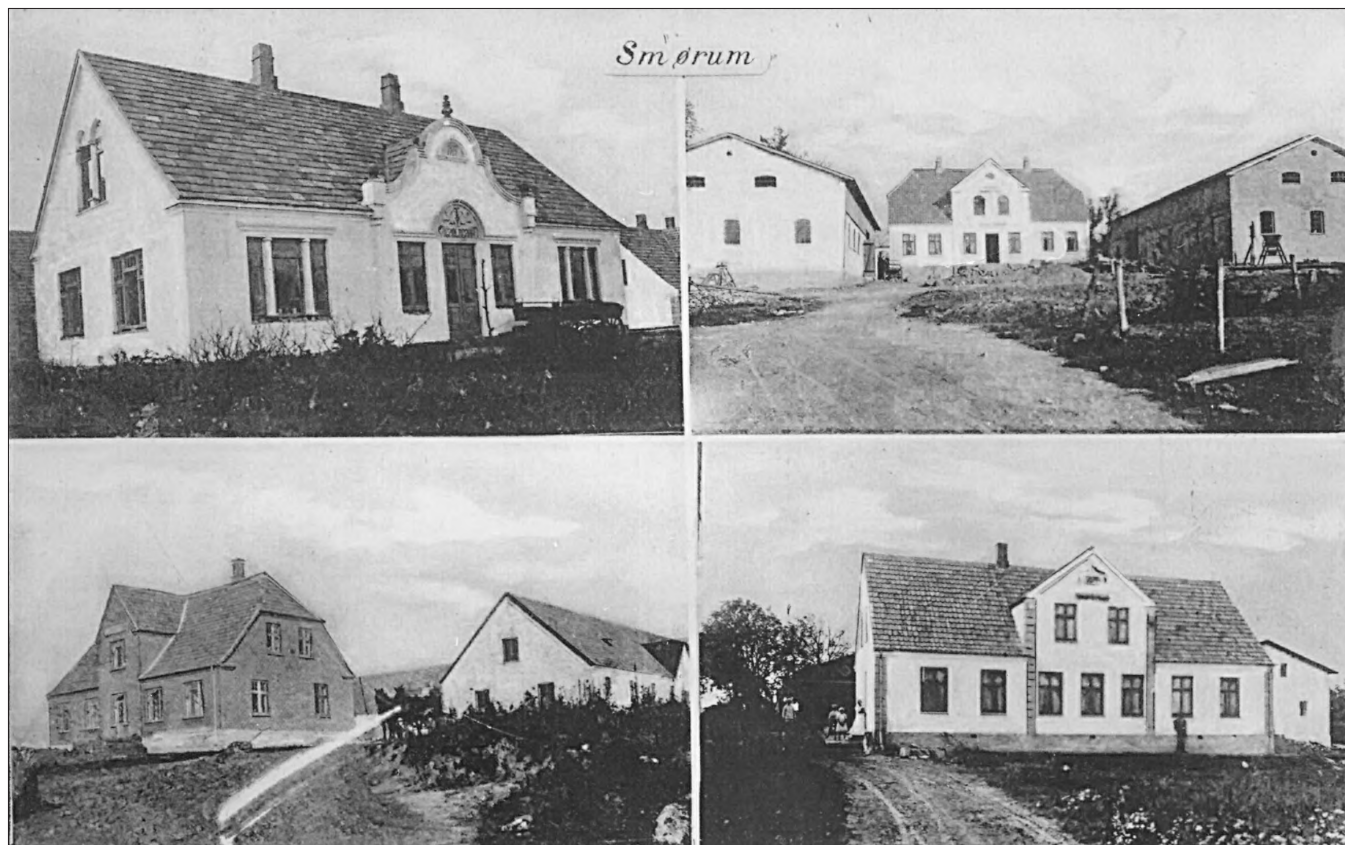
Her ses en gruppe soldater sammen med folkene på Boesagergård i Smørumnedre. Yderst til venstre ses bedstefar og aftægtsmand Niels Frandsen. Til højre står gårdens frue Bertha Frandsen med hvidt forklæde og stor hvid krave. Bag hunden og to personer ses gårdens ejer Hans Peter Frandsen. ("Ledøje-Smørum i gamle postkort" af Rita Holm). Foto: Lokalarkivet.

righed og fra militæret, der skulle stå for fordelingen af soldaterne mellem indkvarteringsværterne. Der var således flere myndigheder indblandet, hvilket kunne give gnidninger. De civile ønskede soldaterne fordelt mellem så mange indkvarteringssteder som muligt, mens militæret ønskede så mange som muligt indkvarteret tæt på forsvarsstillingerne.

Trods det, at indkvarteringen gav en del ekstraarbejde ikke mindst for husmoderen, er der en del eksempler på, at der opstod gode relationer mellem bønderne/hus-

mændene og de indkvarterede. I nogle tilfælde kunne det endog ske, at den indkvarterede soldat blev gift med datteren på gården, i andre tilfælde kan man af breve og postkort se, at relationerne rakte ud over den tid indkvarteringen varede.

Der blev især i starten af krigen gjort en del fra landsbybeboernes side for at få forholdet mellem de fastboende og de indkvarterede til at gå godt. Det viser følgende uddrag af sognerådsprotokollen fra den 27. oktober 1914: "Andragende fra Lærer Thorø, Ledøje, om Tilladelse

Postkort, der viser de fire nye gårde, der blev bygget efter branden i Smørumovre i oktober 1916. Fra oven til venstre ses Vigholm, Faunebjerggård og nederst Smedebakkegård og Spaanagergård. Foto: Lokalarkivet.

til at benytte Skolen til at undervise de indkvarterede Soldater 4 Timer 1 gang ugentlig. Lærer Thorø tilbyder selv at renholde Lokalerne. Det vedtoges at afholde Udgifter til Brændsel, Lys og Skrivematerialer til ovennævnte formål.

Med Hensyn til eventuel Andragende om Brug af Kommunens Skoler til Samlingsstue for de indkaldte Soldater overlodes det til de stedlige Sogneraadsmlemmer at tage Bestemmelser herom. – De stedlige

Sogneraadsmlemmer har tillige bemyndigelse til at give dem fri Brændsel og Skrivematerialer paa Kommunens Regning.”

Vi ved, at Ledøje Forsamlingshus i perioder blev lånt gratis ud til militæret, så soldaterne kunne øve sig i skydning, og at skytteforeningerne i det hele taget deltog positivt i samarbejdet med de indkvarterede. Der er også eksempler på, at soldater, som var indkvarteret på gårde, fik lov til at gå til hånd. Især i høsttiden kunne

dette komme på tale, og efterhånden som dyrtiden spidse til, deltog soldaterne også f.eks. i arbejdet med at skære tørv.

Indkvarteringerne gav ud over i områderne omkring Københavns Befæstning også problemer der, hvor de indkvarterede soldater kom fra. Her manglede der pludselig en helt nødvendig arbejdskraft på gården eller på værkstedet.

Øvelse gør mester

Smørumområdet var også påvirket af Første Verdenskrig på anden vis. På grund af områdets beliggenhed tæt ved Vestvolden og København blev områdets jordtilliggende ofte brugt til store militærøvelser. Det bevirkede, at mange gårde og husmandssteder under disse øvelser havde adskillige soldater boende på høløfter, i udhuse og lignende steder. Det kunne give anledning til diskussioner om skader og diverse udgifter i forbindelse hermed, men der kunne også i pauserne blive tid til mere afslappet samvær og fotografering.

Et menneskeliv gik tabt

For konstabel Ingemann Jens Andreas Christiansen fik indkvarteringen en meget sørgelig udgang. Af kirkebogen fremgår det, at han døde som 20-årig den 23. oktober 1916 i Smørumovre by, og at han blev begravet den 30. oktober på Garnisons Kirkegaard, København. Nogle drenges leg med tændstikker og tobak satte ild

i en halmstak syd for Smørumovre. Det blæste kraftigt den pågældende dag, og Vigholm og Niels Peter Jeppesens Spaanagergård på vejens sydside blev hurtigt omspændt af flammer, og snart sprang disse over vejen, så flere stråtede gårde og huse både nord og syd for vejen til sidst blev flammernes bytte. En deling soldater fra 1. artilleriafdeling under ledelse af kaptajn Goldberg var på daværende tidspunkt indkvarteret i byen. Aftenen før branden var der ifølge datidens aviser fest på kroen, hvor også soldaterne deltog. Konstabel Ingemann J.A. Christiansen, der var syg, lå og sov på karlekammeret på Spaanagergård, da ilden opstod. Det berettes, at fru Jeppesen uden held var inde at kalde på den syge soldat to gange, før det lykkedes at få ham vækket. Men da var det for sent. Han kunne sandsynligvis på grund af for megen røg ikke finde ud af gården, og hans kammerater fandt senere hans forkullede lig på gårdspladsen (Årsskrift 2007 side 22-26).

Amternes rolle

Set i bakspejlet er det svært at se, hvordan en beskeden landkommune, som f.eks. Ledøje-Smørum skulle klare de mange opgaver, den blev pålagt. Blot det at sætte sig ind i de mange love, bekendtgørelser og cirkulærer må have krævet mange arbejdstimer. Formentligt har amterne set det som en vigtig opgave at bistå kommunerne med at klare de mange udfordringer.

Kilder

- ”En fortælling om Danmark i det 20. århundrede”, Bo Lidegaard, 2011.
- ”Tunestillingen – en undersøgelse af dens indvirkning på lokalsamfundet”, RUC 2007.

Barndomserindringer fra Ledøje Præstegård

af Hanne Gottschalck-Hansen

Tidligere medlemmer fejrede LSI's 60-års fødselsdag den 5. juni 2013 med en byvandring, besøg i Ledøje-Kirke og festmiddag på Ledøje Caféen. Hanne Gottschalck-Hansen holdt tale i Ledøje Kirke bl.a. om sine erindringer fra Besættelsestiden 1940-45. Artiklen er et udsnit af denne tale.

(Red.: Gamle LSI: Ledøje Smørum Idrætsforening stiftet grundlovsdag den 5. juni 1953. Ny LSI: LSSI Ledøje-Smørum Skytte- og Idrætsforening fik i 1996 navnet LSI, Ledøje-Smørum Idrætsforening).

I 21 år fra 1938 til 1959 var min far, Niels Gottschalck-Hansen, sognepræst i Ledøje-Smørum. Familien bestod af far, mor, min søster Lene og mig. Nu er der kun mig tilbage! Vi boede i den gamle Ledøje Præstegård, hvis bygninger endnu ligger midt i byen, hvor Lene og jeg voksede op og havde en vidunderlig barndom og ungdom. Vi børn kom og gik, som vi ville, hos naboerne og i mange andre hjem. Mor plejede hele livet at sige, at den bedste tid i tilværelsen var, da vi boede i Ledøje.

På den tid var Ledøje en typisk dansk landsby med ca. 500 indbyggere, der mere eller mindre kendte hinanden, ikke mindst fordi man i generation efter generation tilbage i tiden var født, levede, arbejdede her og til dels var indgiftet i hinandens familier. I min barndom levede de fleste af landbrug på større og mindre gårde, alle med heste, køer, grise og andre husdyr. Dette gjaldt også i præstegården, hvor jorden var forpagtet ud. Ud over de mange landbrug blev der også drevet en del gartnerier, der forsynede hovedstaden med grøntsager, frugt og blomster, herunder også fra præstegårdens store have. Byens handelsliv bestod af en købmand, brugs, bager, slagter, manufakturhandler og slikbutik. Med andre ord var man velforsynet med lokale forretninger. Der var

Hanne Gottschalck-Hansen på prædikestolen i Ledøje Kirke den 5. juni 2013. Foto: Grethe Bielefeldt.

også dygtige håndværksfirmaer af alskens art. Der var liv i landsbyen!

Besættelsen sætter spor

De mest skelsættende år i min barndom var ubetinget besættelsestiden 1940-1945. Selv om jeg blev født i 1940 og

var ganske lille under besættelsen, husker jeg alligevel en del, men har også fået meget fortalt.

I Ledøje-Smørum voksede et stærkt sammenhold op i de år, hvor hvert et hjem var præget af det danske sindelag. Man blev én stor familie, der hjalp hinanden både med praktiske ting, fødevarer og omsorg.

Som sagt var sognet et udpræget landsbysamfund, der lå tilpas isoleret fra storbyen, så man uden større fokus fra

Niels Gottschalck-Hansen ved Ledøje Kirke.

Foto: Privateje.

besættelsesmagtens side kunne hjælpe med i modstandskampen - og det gjorde man.

Min far var i perioden under krigen eftersøgt af den tyske værnemagt og gik derfor altid med en ladt pistol i lommen. Far havde taget den beslutning, at hvis han blev skudt på, så ville han kunne skyde igen. Det betød, at når han sov, så lå den ladte pistol under hans hovedpude. En morgen, hvor far og mor var stået op og gået ind i dagligstuen, var jeg som toårig kravlet op i deres seng, hvor pistolen endnu lå. Da far lidt efter ville hente pistolen, fik han sit livs chok. Da han åbnede døren til soveværelset, så han, at jeg havde forgrebet mig på det farlige våben og havde puttet det i munden. Far fik stille og roligt lirket det dødsensfarlige våben fra mig. Siden hen blev der passet bedre på pistolen!

To gange var tyskerne oppe i præstegården for at hente far. Den første gang var far på cykel hjem fra Ballerup. Ved et held punkterede hans cykel i Ågerup, så han måtte have den lappet på en gård der. Det reddede ham. Den anden gang tyskerne kom for at hente far, var han kort forinden blevet advaret af sin far, der havde fået en anonym telefonopringning, hvor der blev sagt: ”Har De en søn, der er præst i Ledøje”, hvilket farfar kunne bekræfte, hvorpå den anonyme stemme sagde, at far stod som nummer fem på en dødsliste.

De to ubehagelige episoder var medvirkende til, at far tog ind til biskop Fuglsang-Damgaard i København, der var hans øverste chef, for at bede om tjenestefrihed i en periode, så han kunne rejse til Sverige, hvor mors slægt boede. Under samtalen med biskoppen fik far den ønskede tilladelse, men da det kom frem under samtalen, at der i bispegårdens kælder blev trykt flere illegale blade og gemt våben, fortrød han sit forehavende med at tage til Sverige. Far syntes, at når biskoppen og hans hus udviste det store mod i den svære tid, så kunne han også blive på sin post.

Niels Gottschalck-Hansen foran Ledøje Præstegård. Foto: Privateje.

I en periode derefter sov far ikke hjemme, men rundt omkring forskellige steder i sognet, og det samme gjorde mor, Lene og jeg. Jeg mindes tydeligt en episode, hvor mor tog Lene i den ene hånd og mig i den anden, og så vandrede vi i skumringen ud ad præstegårdens allé. Lene spurgte mor: "Hvorfor må vi ikke sove hjemme?". Jeg husker endnu klangen i mors stemme, da hun sagde: "Tys, tys, der kan stå nogen bag træerne".

I besættelsesårene deltog mor aktivt i flere transporter med våben nedkastet af de allierede. Som en ung, uskyldigt udseende kvinde, cyklede hun med våben indsvøbt

i svinækød til storbyens frihedskæmpere, uden at det heldigvis nogensinde blev opdaget.

Dåb i Ledøje Kirke

I 1943 skulle far døbe to drengebørn i Ledøje Kirke. De var begge sønner af politibetjente. Inden højtiden fandt sted, blev far ringet op af vores læge i Ballerup, der også var modstandsmand. Han oplyste, at begge børnene havde fået "grøn afføring". Med denne kode blev far klar over, at de pågældende forældre til dåbsbørnene skulle advares. Selv om de to forældrepar fik tilbudt hjemme-

dåb, ønskede de alligevel, at dåben skulle ske i Ledøje Kirke som planlagt. Men heldigvis valgte den ene far at blive hjemme.

Inden gudstjenesten på dåbsdagen skulle begynde, gav far besked til kirketjeneren om, at både kirkens port og hoveddør skulle være aflåst under hele højtiden.

Mens far stod på prædikestolen, kørte en bil med fuld fart op mod kirken. Kirkeporten blev sprængt, og det samme gentog sig med kirkens hoveddør, der blev åbnet med tunge geværkolber. En gruppe dansktalende mænd, klædt i tyske uniformer, trængte ind i kirkerummet og råbte: "Heil Hitler, vi kommer fra Schalburg-korpset". Schalburg-korpset var et hjælpekorps for den tyske besættelsesmagt, kendt for at udøve terrorvirksomhed, mord og ødelæggelser.

Far, der stod på prædikestolen og var midt i sin prædiken, pustede sig op og sagde med høj, vred stemme, at de øjeblikkelig skulle forlade kirken. De havde ingen ret til at bryde ind og forstyrre en dansk gudstjeneste. Det var grundlovsstridigt og ville blive indberettet til højeste myndighed.

Schalburg-mændene havde kun eder og forbandelser til svar og fortsatte ind i kirken, hvor de gik fra kirkebænk til kirkebænk med fotografier i hånden og desværre fandt dåbsbarnets far, som de tog med. Denne far kom senere i koncentrationslejr og døde.

Under Schalburg-korpsets fremfærd i kirken forplantede der sig en stor uro blandt kirkegængerne. Uden far kunne forklare det, faldt hans hænder ned over prædikestolens kant, hvor der på latin står: "Når gud er med os, hvem kan så være imod os". Det er blevet fortalt, at dette skriftsted, som far uforvarende kom til at fremhæve, skabte ro blandt kirkegængerne.

Far indberettede efterfølgende den voldsomme episode til dr. Werner Best, der var øverstbefalende for de tyske tropper i Danmark under krigen. Werner Best beklagede

senere hændelsen skriftligt. Desværre forsvandt dette dokument under vores flytning fra Ledøje præstegård i 1959.

I forbindelse med den første gudstjeneste efter befrielsen i maj 1945 blev der i de to smukt pyntede kirker i Ledøje

22-5-45

Kære Hr. Pastor
Ni Gottschalck-Hansen

Modtag min Hjertelig Tak for den
venlighed De og Deres Menighed har
vist mig i Anledning af Anni Mandis
Døds, jeg er selv udm. af Stand til at
sikke fraa den rette Maade. men haaber
De forstaa mig, hvor Taknemlig jeg er for
Dem og det store Arbejde de gør for os som
har mistet vore Hare. Men de faldt som
gode danske Mand og det vil vi aldrig glemme
Dem for. Jeg er stolt over at har haft en
god dansk Mand og jeg vil ære hans Minde
og alle hans Gavn. Min Mand
sagde altid. Kamp for alt hvad du har kast
dø om saa det gælder. og jeg svrd det har
været ham skide Ord. da han skulde væk her
fra

Med de venlige Hilsener
Dens hustru
Anny Gyldholm.

Takkebrev fra Anny Gyldholm til Niels Gottschalck-Hansen. Annys mand, som fik hjælp i Ledøje Præstegård under Besættelsen, var medlem af BOPA under dæknavnet "Freddy". Han blev henrettet af tyskerne den 19. april 1944. Udlånt af Hanne Gottschalk-Hansen.

og Smørum samlet penge ind til efterladte efter faldne frihedskæmpere. Under min forberedelse til i dag har jeg fundet fem takkebreve fra frihedsheltenes enker. Disse breve vil blive videregivet til Frihedsmuseet.

Fra digtsamlingen ”Fra Besættelsens Dage” af Niels Gottschalck-Hansen udgivet i 1945:

TILBAGEBLIK

1

Der var en tid, hvor sange
forstummed’ i hvert bryst,
da der i skov og vange
var stille kun og tyst;
Det red os som en mare
vort folk var stedt i nød
vi øjned’ klart en fare
for undergang og død.

2

De unge danske helte
af mænd med manddomsmod,
de prøved’ på at vælte
kolossen under fod;
Med Davids mod i øje
og med vor Gud i pagt
de grundigt ville feje
dem alle ud med magt.

3

Og der blev hårde kampe
og der blev krævet blod;
Man prøved’ på at trampe
vor frihed under fod.
Men folket havde vilje
og den var stor og stærk;
Derfor blev fredens lilje
vort skønne manddomsværk.

4

Lad sangens tone klinge
lad glæden vælte ud
og takken højt sig svinge
til himlens store Gud;
Nu kan vort øje skue
en fremtid lys og stor.
Nu ser vi fredens due
velsigne vores jord.

Andelsboligforeningen Kirkevangen 1 – de første 25 år

af Fredi Paludan Bentsen, Smørumnedre

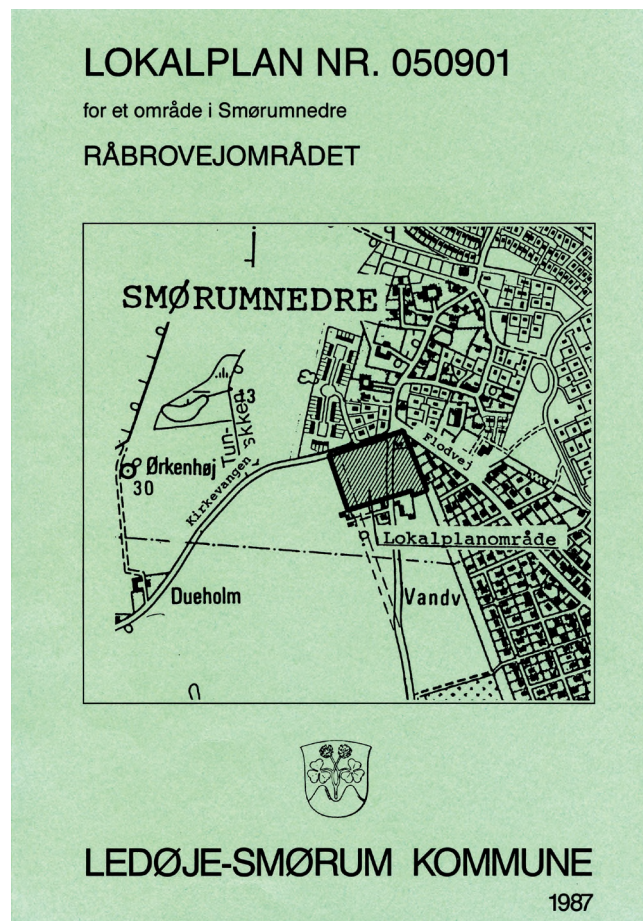

I begyndelsen af 1960'erne indså sognerådet og især sognerådsformand Vilhelm Nielsen, at Ledøje-Smørum Kommune for at kunne overleve som selvstændig kommune måtte have flere indbyggere, skattebetalere. Store arealer i Smørumnedre blev udset til at rumme denne tilgang af nye borgere. Flere af landsbyens store gårde, Langdyssegård, Langmosegård og Stangkærgård blev opkøbt, og en dispositionsplan for området blev udarbejdet. Disse arealer blev hurtigt tilbygget med parcelhuse, og kommunen fik mange nye borgere.

Men fra byrådets side var der ønske om, at kommunen fik endnu flere indbyggere. Kommunen var hårdt ramt af reduktioner i bloktilskud, ændringer i udligningsordningerne og omlægning af de sociale refusioner. Så på byrådets møde i december 1986 indsendte man til Boligstyrelsen ønsket om opførelse af i alt 800 boliger til opførelse i 1987-89. Disse boliger fordelte sig med 240 andelsboliger, 290 almennyttige boliger, 25 ungdomsboliger og ca. 250 parcelhuse.

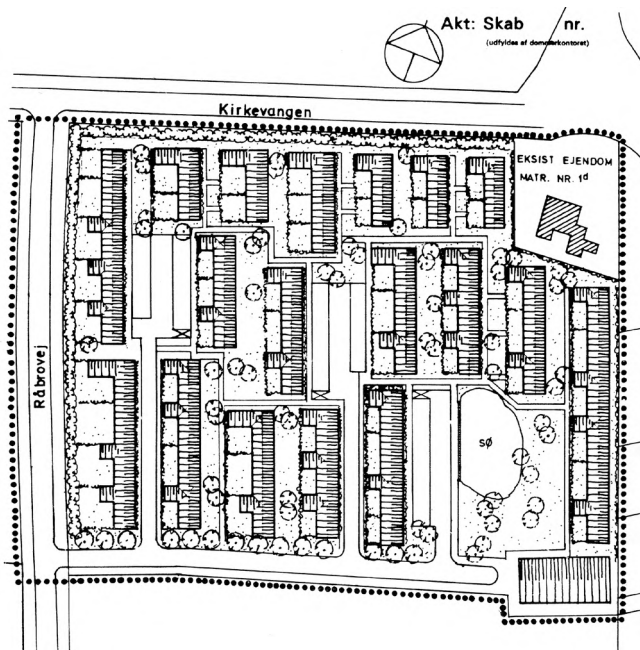
I løbet af foråret 1987 godkender Boligstyrelsen opførelse af de ønskede boliger. Den 26. maj 1987 vedtages Lokalplan nr. 050901 for det område, som i dag omfattes af Andelsboligforeningen Kirkevangen 1. Området er en del af Ryttergårdens jordtilliggende. Lokalplanen vedtages endeligt den 29. september 1987.

I lokalplanen fastlægges bl.a. områdets anvendelse, vejforhold, bebyggelsens omfang og placering og dens ydre fremtræden. Det skraverede område udgør i dag foreningens ydre grænser, undtagen ejedommen matr. nr.

Id, som ligger i det nordligste hjørne af området. Området må kun anvendes til boliger, der skal opføres efter en samlet bebyggelsesplan og må kun bestå af række-

kæde- og gårdhuse og lignende i tæt, lav bebyggelse. I lokalplanens § 8 står, at huskroppens ydervægge skal udføres som muret byggeri i blank mur eventuelt med enkelte partier som lette vægge med træbeklædning. Tagene dækkes med betontagsten. Bebyggelsen skal tilsluttes et fjernvarmeanlæg og en antenneforening. Ifølge § 11 skal der oprettes en grundejerforening (andelsboligforening) med medlemspligt for samtlige grundejere i området.

Kort, dateret den 12. oktober 1987, med placeringen af de enkelte boliger. Nederst til højre ses Fælleshuset. Projektet er tegnet af den lokale arkitekt Bent Eggert.

Salg af andele

Ejendomsmæglerfirmaet Poul Erik Bech skal formidle salget, og da den officielle kvotetilladelse er givet, kan salget påbegyndes. Interesserede købere noteres på en venteliste og bliver tildelt et nummer. Den 25. november

1987 indkaldes til et møde, hvortil alle med et nummer inviteres. På mødet orienterer en landskabsarkitekt og en byggesagskyndig fra Kay Wilhelmsen A/S af 1982, som skal stå for opførelsen, om byggeriet, ligesom en repræsentant fra kommunen redegør for de kommunale forhold. En repræsentant fra ejendomsmæglerfirmaet redegør for økonomien og købsvilkårene.

Der vil blive opført 57 1-plans boliger i forskellige størrelser fra 56-104 m². Af disse skal mindst 75 % være solgt, for at byggeriet kan gå i gang. På dette tidspunkt er mere end 100 opført på ventelisten. Alle 57 andele bliver solgt på dette møde.

Første spadestik

Torsdag den 24. marts 1988 bliver første spadestik til byggeriet taget. Borgmester John Petersen sætter den flotte spade i jorden. "Ledøje-Smørum Avis" bemærker, "at af alle de spader borgmesteren har svunget, tager denne nok prisen som den flotteste". Til stede er bygherren, Kay Wilhelmsen A/S af 1982, arkitekt Bent Eggert, som har tegnet projektet, medarbejdere, presse og andre interesserede. Bagefter er bygherren vært ved et kaffebord på Smørum Kro.

Andelsboligforeningen stiftes

Advokatfirmaet Kierkegaard, Haume og Malby indkalder til stiftende generalforsamling den 31. maj 1988. Mødet afholdes på Smørum Kro, og her vedtages det at stifte en andelsboligforening under navnet "Andelsboligforeningen Kirkevangen 1". Formålet med stiftelsen er at erhverve og drive det på ejendommen igangværende byggeprojekt med opførelse af 57

Dette foto fra 1990 viser, at i Kirkevangelen 1 har andelshaverne taget deres boliger i brug. På byggepladsen i forgrunden opføres Kirkevangelen 2. Af Råbrovejens gamle linjeføring ses et stykke nederst til venstre.

Foto: Lokalkivet.

andelsboliger, når disse er færdiggjort, samt at erhverve, eje og drive den fælles stamvej og det Fælleshus, som også skal benyttes af Andelsboligforeningen Kirkevangelen 2.

På mødet skal vælges en bestyrelse på tre til fem medlemmer og en eller to suppleanter. Generalforsamlingen skal vælge bestyrelsens formand, administrator og revisor.

Til formand blev valgt Carl Gustav Münster. Kay Wilhelmsen A/S af 1982 vælges som administrator, indtil alle andelsboliger er taget i brug. Statsaut. revisor Hans Nielsen, Herlev, er villig til at lade sig vælge som revisor. Datoen den 31. maj 1988 anses for Andelsboligforeningens fødselsdag.

Rejsegilde og indflytning

Ifølge Kay Wilhelmsen A/S forløber byggeriet efter tidsplanen, og der inviteres til rejsegilde den 23. september 1988. Den 27. september 1988 meddeler Kay Wilhelmsen

A/S: ”Idet vi henviser til betinget skøde § 1, skal vi hermed meddele med tre måneders varsel, at byggeriet er færdigt, således at indflytning kan foregå pr. 1. januar 1989”.

Dette medførte en ekstraordinær generalforsamling den 7. december med valg af administrator og nedsættelse af forskellige udvalg som vigtigste punkter. Foreningen foreslog advokat John Jantzen, som blev valgt med tiltrædelse den 1. januar 1989. John Jantzen har bestridt denne post i de forløbne 25 år og har ofte virket som dirigent på boligforeningens generalforsamlinger. Flg. udvalg nedsattes: **Fælleshusudvalg**, som sørger for drift og vedligeholdelse af Fælleshuset sammen med et lignende udvalg fra Andelsboligforeningen Kirkevangelen 2. **Festudvalg**, som arrangerer stiftelsesfest, julefest, fastelavn m.m. **Legepladsudvalg**, som deltager i oprettelse og vedligeholdelse af områdets legepladser. **Pladsudvalg**, som sørger for vedligeholdelse af fæl-

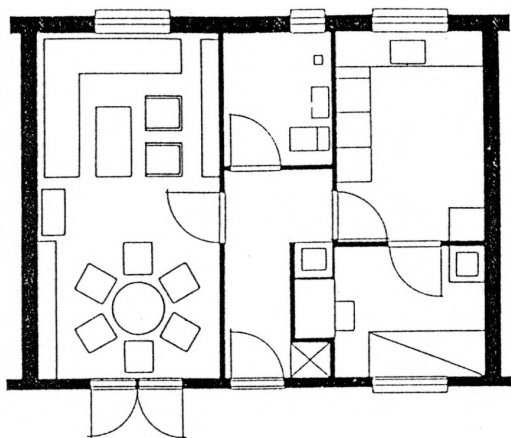
lesområder og parkeringspladser samt afholdelse af såkaldt "Ren Dag" forår og efterår.

Det viste sig, at indflytning allerede kunne foregå fra den 28. december 1988, hvor en medarbejder fra Kay Wilhelmsen A/S sammen med andelshaveren ville gennemgå boligen og udfærdige en mangelliste, hvorefter nøglerne til boligen blev udleveret, og indflytning kunne foregå.

Den 30. december 1988 bød Smørumnære Fjernvarmewærk A.m.b.A andelshaverne velkommen.

Boligerne

Der blev opført 57 boliger, heraf 10 andele på 53,2 m², indskud kr. 105.630.

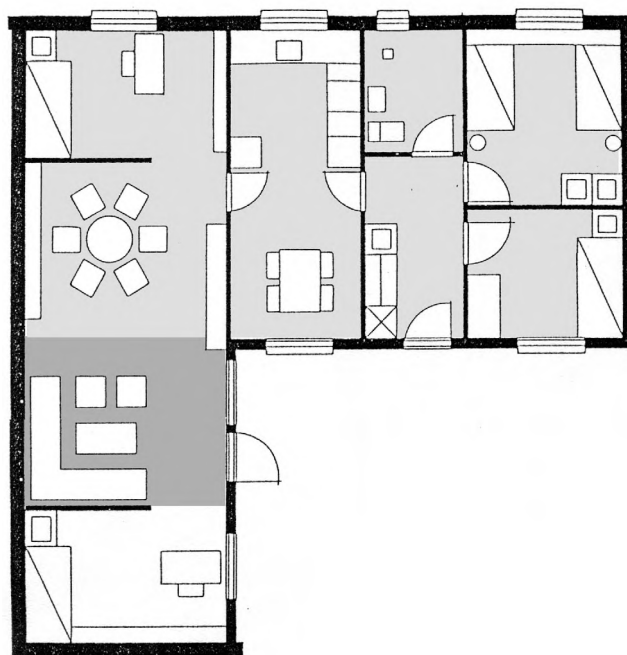

10 andele på 76,9 m², indskud kr. 152.687 (lysegrå).

31 andele på 94,3 m², indskud kr. 187.235 (+ mørkegrå).

6 andele på 106,4 m², indskud kr. 211.269 (hele huset).

Husene blev udstyret med køkkenelementer, hårde hvidevarer og skabe i hvert rum samt fliser i køkken og bad. Andelshaverne fik mulighed for forskellige ændringer såsom andre fliser, ekstra skabe, andre hvidevarer, ekstra telefonstik, ekstra TV-stik, installation af opvaske- og vaskemaskine og gulvvarme i badeværelse, alt mod et tillæg til den oprindelige købesum.

Til hvert hus hører en lille have med egen fliseterrasse hegnet med bærmispelhække.

De første år

Den 26. april 1989 blev andelsboligforeningens første ordinære generalforsamling afholdt. Fælleshuset var taget i brug og dannede rammen om mødet. Her skulle bestyrelsen forelægge byggeregnskab og forslag til og godkendelse af værdiansættelse. Ledøje-Smørum byråd godkendte på sit møde den 28. marts en endelig anskaffelsessum på kr. 48.275.000 fordelt med kr. 3.256.750 for grunden og kr. 45.018.250 til byggeriet. Denne anskaffelsessum kom til at danne grundlag for optagelsen af kreditforeningslån med en løbetid på 35 år. Foreningens revisor, Evan Klarholt, skriver: *Det attraktive i lånet er, at staten betaler 90 %, kommuner i hovedstadsområdet 5 % og Ledøje-Smørum Kommune*

5 % af renterne i jeres tilfælde – det var en kvoteordning, som kun var gældende nogle få år. I skulle så selv betale indeksreguleringen – men da inflationen viste sig at blive meget lavere end forventet, er det blevet særdeles billigt at bo i jeres andelshuse. Oprindeligt forventede man, at der ville være en restgæld tilbage, når lånet udløb efter 35 år. I er færdige med at betale af på lånet efter ca. 27 år.

På denne første generalforsamling blev udskrevet en konkurrence om et bomærke for foreningen og ovenstående tegning vandt og blev præmieret på den følgende generalforsamling. Bomærket har senere fået tilføjet en adresselinje, som det ses øverst på artiklens forside.

Ved en ekstraordinær generalforsamling den 6. september 1989 vedtoges andelsboligforeningens vedtægter, som blev godkendt af Ledøje-Smørum Kommune, Teknisk Udvalg, den 14. januar 1991.

Revisor Hans Nielsen fortsatte som revisor indtil generalforsamlingen i 1990, hvor revisor Evan Klarholt blev valgt. Et hverv Evan Klarholt har forvaltet lige siden.

Fejl og mangler

Efter indflytning blev flere fejl og mangler konstateret i de enkelte huse. Efter beslutning på generalforsamlingen den 26. april 1989 skulle hver enkelt andelshaver udfylde en mangelliste, som, sammen med bestyrelsens gennemgang af de udvendige arealer og bygninger, samlet blev afleveret til bygherren, Kay Wilhelmsen A/S. Uanset fær-

digmeldinger fra denne, blev der stadigvæk konstateret mangler, som ikke var udbedret.

For at få et samlet overblik over de ikke udførte arbejder fra juli 1989 til juni 1991, engagerer andelsboligforeningens betyrelse Ove G. Heede, Rådgivende Ingeniørfirma Aps, til at udfærdige en rapport over mangler i forbindelse med afslutning af byggeriet. Denne rapport foreligger i oktober måned 1991, og den beskriver i hovedpunkter de områder, der oftest har været anført på mangellisterne:

1. Malerbehandling af lofter og træværk
2. Utætte terrassedøre
3. Revner i gasbetonvægge (et problem der opstod allerede meget tidligt i byggeriet)
4. Revner i fliser på badeværelser

Denne rapport sendes både til andelsboligforeningen, Kay Wilhelmsen A/S og Ledøje-Smørum Kommune. Kommunen afviser at gå ind i sagen. Kay Wilhelmsen A/S indvilger i en foreslået visuel gennemgang af rapportens konklusioner.

Udbedring af mangler kommer dog ikke i gang, inden Kay Wilhelmsen A/S anmelder betalingsstandsning den 27. maj 1992 og bliver erklæret konkurs den 1. december 1992.

Der sker derefter ikke meget vedr. udbedring af fejl og mangler før det planlagte femårseftersyn i 1994. Her bliver alt samlet, og der ansøges om tilskud til arbejdet i Byggeskadefonden, som indvilliger i at betale 95 % af omkostningerne.

Vedrørende revner i betonvæggene i en del af husene blev disse problemer afhjulpnet af Esben Kirkegård, Rådgivende Ingeniører, som orienterer om følgende:

Ved sikring af den samlede stabilitet er loftsskiven bl.a. blevet fastgjort til de indvendige gasbetonvægge, hvilket den burde have været fra byggeriets opførelse. Det er loftsskiven, som opsamler vindkræfter på facade/

Disse elementer, fastgjort til tagrem i loftsrummet, sørgede for den afstivning, som skulle modvirke revnedannelser i væg. Foto: Forfatteren.

gavlmure og fører kræfterne videre til de indvendige gasbetonvægge og derfra videre til fundamentet. Lofts-skiven er altså blevet tilstrækkeligt fastgjort til de indvendige gasbetonvægge, som derved modtager en større belastning end tidligere.

Efter bl.a. ovenstående arbejder er udført, er revner i de indvendige vægge udbedret ved den såkaldte injektionsmetode. I revnerne indpresses en tyktflydende væske ved tryk, som efterfølgende hærdet. Herefter er revnen spartlet udvendigt. Efter væsken er hærdet, er denne dog stadig elastisk. Når væggen påføres en kraft fra loftsskiven, vil "væsken" i revnen presses ganske lidt sammen som følge af ovenstående elasticitet.

Spærbånd strammes op og manglende brandsikring mellem de enkelte boligens loftsrum var også blandt de arbejder, der blev udført ved femårseftersynet.

Søen

Oprindeligt var der i området en sø, som på gamle kort blev kaldt "Rytterhullet". Denne blev opfyldt, og Fælles-

Søen, som egentlig er et overløbsbassin, har stor rekreativ betydning for området. Foto: Forfatteren.

huset opførtes her efter pilotering. En ny sø blev anlagt, som det ses på kortet side 38. Dennes funktion er modtagelse af regnvand fra de omkringliggende huses tagrender. Når vandet i søen når en vis højde, ledes dette via et overløb ud i kloaksystemet. Derfor er der altid vand i søen. Den lå frit tilgængelig ved indflytning, men blev hurtigt afskærmet. Søen har en stor herlighedsværdi for foreningen og besøges ofte af familier med børn. Måske fordi foreningens største legeplads ligger umiddelbart op til søen.

Vedligeholdelse af foreningens værdier

Ved indflytning fik hver andelshaver en beskrivelse af boligens materialer og faste inventar. Vedligeholdelsen

af disse påhviler den enkelte andelshaver. Man enedes om, at hver enkelt andelshaver selv vedligeholder alt udvendigt træværk. Hertil blev udfærdiget en plan for, hvad der skulle males, hvornår og med hvilke farver. Foreningen indkøber og fordeler maling.

Pasning af udenomsarealer, herunder græsslåning, påhviler den enkelte andelshaver. Foreningen har indkøbt de nødvendige maskiner og redskaber.

Foreningens bestyrelse sørger for, at foreningens værdier løbende bliver vedligeholdt og forbedret. Således blev alle skotrender, som var udført i et plastikmateriale, udskiftet med skotrender i zink. En del terrassedøre er udskiftet, nogle gavle er fornyet, vindskeder og dækbrædder er udskiftet. Efter en fastlagt plan bliver de lette træfacader nedtaget og nye opsat. Det var ikke det bedste træ i skoven, der blev anvendt ved byggeriet. Økonomien omkring disse arbejder fremlægges af bestyrelsen for generalforsamlingerne, som en del af budgettet.

Foreningens formænd

Carl Gustav Münster	1988-1989
Poul Johansen	1989-1991
Bjarne Mouritsen	1991-1993
Hanne Jørgensen	1993-1998
Bent Pedersen	1998-2012
Michael Simonsen	2012-

Arrangementer

Den første sommer blev der arrangeret Sankt Hans bål, og gennem alle årene er der blevet afholdt stiftelsesfester omkring den 31. maj med varierende temaer. Hertil lægger Fælleshuset lokaler.

Forår og efterår afholdes såkaldt ”Ren Dag”. Dagen startes med samling og de forskellige gøremål fordeles. Om foråret for at slå græs for første gang, om efteråret for

sidste gang. Ukrudt mellem fliser skal fjernes og brønde skal tømmes for urenheder o.m.a. Vedligeholdelse af bevoksningen langs Råbrovej og Kirkevungen og oprensning af søen varetages nu af professionelle.

Nogle andelshavere sørger for kaffe og småkager, og ”Ren Dag” afsluttes med, at den specielt fremstillede grill startes, og der ristes pølser og kød til burgere, og tørsten slukkes.

Den 1. juni i år, 2013, fejrede Andelsforeningen sine første 25 år med en stor brunchfest i Fælleshuset.

Andelsboligerne er ikke kun attraktive for den gode økonomi. Mange beboere i de store parcelhuse i kommunen har købt en andel i foreningen, når kræfterne ikke længere slår til at passe store haver og lange hække.

Kilder

- Lokalplan nr. 050901.
- ”Ledøje-Smørum 1960-2006”, Inga Nielsen & Jens Jørgen Nygaard.
- Andelsboligforeningens kartotek.
- Samtaler med beboere, som var med fra starten.
- Revisor Evan Klarholt.
- Advokat John Jantzen.
- Arkivalier fra Kommunearchivet.
- Ballerup Bladet.
- Ledøje-Smørum Avis.

LSI af 5. juni 1953 behørigt fejret!

Af Grethe Bielefeldt

Den 5. juni 1953 blev LSI stiftet af en gruppe ildsjæle med Jes Dahl som initiativtager. Årsagen var, at man ønskede at få gymnastik og håndbold, der hidtil havde hørt under Ledøje og Smørum Skytteforeninger, udskilt i en separat forening, der kunne blive medlem af RAG, Roskilde Amts Gymnastikforening, og SHF, Sjællands Håndbold Forbund, hvor specielt håndbolden havde bedre udfoldelsesmuligheder.

Den 5. juni 2013, altså 60 år senere, lykkedes det at samle ca. 70 tidligere medlemmer af LSI til en hyggelig fejring af de 60 år med byvandring, besøg i Ledøje Kirke og middag i Ledøje Caféen.

Besøget i Ledøje Kirke blev en stor succes, fordi Hanne Gottschalck-Hansen fra prædikestolen fortalte så levende om sin far pastor Niels Gottschalck-Hansens virke i sognet, specielt i besættelsesårene, og om familiens liv i Ledøje præstegård gennem 21 år (se side 32).

To af de personer, der var med fra starten, nemlig John Sørensen og Ingeborg Nielsen, fortalte under festmiddagen om LSI's spæde begyndelse.

John Sørensen

Erindringer om opstarten af LSI i 1953

Jeg var bare en stor dreng på 16 år, da LSI blev stiftet den 5. juni 1953, men jeg kan stadig huske navnene på de unge mennesker, der dannede den første bestyrelse i foreningen, og som bestod af syv personer: Formand Jes Dahl, Ledøje; næstformand Svend Åge Jeppesen, Ledøje Mølle; Hans Lind, Duekærgård; Ellen Jensen, Edelgave; Ingeborg Nielsen, Ledøje; Ole Jespersen, Øbakkegård og Anders Jørgensen fra Brugsen (efter svære overtalelser). Allerede i november 1954 forlod Jes Ledøje, og ”Svend Jep”, som Svend Åge Jeppesen kaldtes, overtog formandsposten. Derefter flyttede Ole Jespersen og Ellen Jensen fra vores område, og Anders Jørgensen tog på gymnastikoplevelser verden rundt. I efteråret 1956 flyttede Svend Åge Jeppesen til København, og Ingeborg Nielsen forlod også Ledøje samme år. Jeg var selv inde som soldat fra november 1955 til marts 1957 og havde

ikke megen fritid. Nu havde alle de, der var med i den første bestyrelse, forladt Ledøje, og vi unge, som var tilbage, havde svært ved at komme videre, og vi syntes også, det var på tide at prøve at samarbejde med de andre foreninger i kommunen.

På det tidspunkt var Svend Belling, som var kommet med i bestyrelsen, og som spillede håndbold i LSI, ansat som fodermester på Schæfergården hos Leo Mikkelsen, og de to drøftede problemet, og vi fandt i fællesskab ud af at indkalde til et møde mellem LSI og de andre foreninger i kommunen, nemlig Smørum Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening og Ledøje Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening. Smørum Boldklub blev ikke spurgt, da de var ”ikke eksisterende” efter 14. marts 1955. (Den 14. marts 1955 overdrog Smørum boldklub sin kasse, der var tom, og sine forpligtelser til Ledøje og Smørum Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforening. Klubben havde ingen penge til at melde hold til i Sjællands Boldklub,

John Sørensen i LSI's træningsdragt i 1954.

Foto: Privateje.

og dermed nedlagde den indirekte sig selv). Mødet endte med indgåelsen af et uforpligtende samarbejde fra vinteren 1956 mellem foreningerne samt oprettelse af Sportsudvalget med tre medlemmer fra hver forening og med Leo Mikkelsen som formand.

For os i LSI var det meget magtpåliggende, at vi bevarede vores tilknytning til SHF, Sjællands Håndbold Forbund, og RAG, Roskilde Amts Gymnastikforening, for at kunne deltage i håndbold og gymnastik i disse foreninger og kunne komme til stævnerne i Borrevejle. Sportsudvalget fungerede i et godt og frugtbart samarbejde indtil 1963, hvor Gunner Alex Jensen som formand stod i spidsen for en formel sammenlægning af de tre foreninger til gavn og glæde for hele ungdommen i Ledøje-Smørum Kommune.

Ingeborg Nielsen

Erindringer om ungdomslivet i LSI

I 1953 skete to væsentlige ting i Danmark. Tronfølge-loven blev ændret således, at også kvinderne kunne komme på tronen, og i Ledøje fødtes en ny forening. Hvor mange kvinder, der var med i foreningens første år, husker jeg ikke, men efter anden generalforsamling var vi i hvert fald tre, og se nu bare på festkomiteen her 60 år senere med fem kvinder og en mand.

Tænk at sidde til LSI's 60 års-jubilæum her i Ledøje Caféen, hvor jeg som barn hentede spåner i tømrer Madsens værksted til optænding i vort komfur derhjemme. Jeg kan næsten fornemme lugtene endnu, både den dejlige duft af det høvlede træ på værkstedet og af røgen i vores hus, når komfuret futede op, når spånerne kom i. Jeg havde også min gang her for at lege med Margit, som var min klassekammerat, men som pludselig bare en dag var væk. Familien var emigreret til Amerika. Senere legede jeg så med Annelise Greve, som flyttede ind med sin familie, efter at Madsens var rejst.

Hvor er det i det hele taget pragtfuldt, at vi er så mange, der har lyst til at gense hinanden, og som bruger LSI's 60 års fødselsdag som en god anledning. Det gamle LSI blev stiftet, fordi Jes som en ung dynamisk mand kom hjem fra gymnastikhøjskole og fik nogle af os overbevist

LSI's damegymnastikhold 1954. I midten på forreste række står Ingeborg Nielsen. Foto: Privateje.

om, at der skulle mere til, end det vi var vant til. Inden da havde vi jo allerede gået til gymnastik i den gamle gymnastikforening, og nogle af drengene havde spillet fodbold i fodboldklubben.

Men den forening, som vi startede, blev nu aldrig 60 år, den blev senere i 1963 til en del af LSSI, men jeg fornemmer, at ånden fra dengang stadig lever, og at der fortsat er "go" i idrætslivet i Ledøje-Smørum. Jeg synes selv, det var lidt spændende, da vi fik et venskab med klubben, Trekanten, i Sverige, og nu har jeg på Else Mathiesen forstået, at der også kom norske venner ind i billedet i LSI-tiden, og at der er andre, der har haft kontakt med dem igennem 46 år. Det glæder mig.

Jeg vil tillade mig at være så naiv at tro, at LSI for 60 år siden trods alt blev kernen i det, der senere blev til sportslivet i vores område.

For mig personligt blev LSI et springbræt. Godt nok havde jeg ledet et pigehold i gymnastik allerede i den gamle forening, men nu blev interessen for boldspil og idræt også vakt, og i 1956 tog jeg først på Ollerup Gymnastikhøjskole og fortsatte bagefter på Statens Gymnastikinstitut. I begge tilfælde kom svømning også ind i billedet. Denne idrætsgren har jeg nu kun brugt som hobby på trods af, at jeg rent faktisk blev tilbudt en stilling som svømmelærer. De tre andre discipliner blev brugt, da jeg i nogle år var idrætslærer på Sydvestsjællands Ungdomsskole.

Men ellers har det mest været gymnastikken i foreningsregi, jeg har beskæftiget mig med. De første syv år af mit ægteskab flyttede vi meget rundt på grund af Bents arbejde. Den første tid boede vi i Vordingborg. Der havde vi travlt med at få de første to børn, men da

*70 medlemmer af den gamle LSI samlet den 5. juni 2013 til fejring af 60 års dagen for dannelsen af LSI.
Foto: Grethe Bielefeldt.*

vi siden kom til Rødbyhavn og til Godthåb ved Ålborg og sidst til Fuglebjerg, kunne der altid bruges en gymnastiklede. I Fuglebjerg, hvor vi har boet siden 1964, har jeg også været involveret i bestyrelsesarbejdet i idrætsforeningen.

Når jeg fortæller dette, er det for at sige, at jeg mener, at LSI har haft en stor betydning for mig og mit liv, og dermed håber jeg, at den på en eller anden måde også har haft betydning for en del af jeres liv.

Tidligere kunne jeg ikke så godt lide at fortælle, at jeg kom fra Ledøje. Jeg tænkte: ”Det må folk da synes er et underligt navn og undre sig over, hvor det mon ligger!” Men mon ikke, vi, der har boet i Ledøje og Smørum, har

været lidt privilegerede, siden der har kunnet være det sammenhold, som gør, at vi er så mange, der møder op, når der byder sig en anledning til at gense hinanden og vores hjemegn.

Tak til Jes, der i sin tid satte skub i os, og tak til alle, der har bidraget til dette arrangement. Skål for et fortsat godt venskab og for et fortsat godt idrætsliv i Ledøje-Smørum.

Supplerende læsning

- ”Ledøje-Smørum Idrætsforening (LSI) april 1953-november 1954”, Årsskrift 2011, side 32.

Nye Genstande

af Ledøje-Smørum Historisk Forenings registreringsgruppe ved Line Ludvigsen

Traditionen tro fortæller vi på disse sider lidt om nogle af de ”genstande”, vi har modtaget til samlingen i det foregående år, altså i dette tilfælde året 2012. Året var, som man måske husker, foreningens 40 års jubilæumsår. I den anledning indviede vi et nyt udstillingsrum, et drengeværelse fra 1970’erne. Til indretningen heraf efterlyste vi hos vore medlemmer i året forinden diverse møbler, lamper, plakater, bøger, tegneserier, sportspokaler, skoletaske og lignende, der kunne fortælle en historie om en skoledrengs/teenagers liv i 1970’erne. Det blev et sandt tilløbsstykke – det strømmede ind med ting og sager. Det var meget spændende for os at skabe dette værelse, som vi jo alle havde klare erindringer om, og de mange genstande gav anledning til megen snak og moro om tiden, der var engang. Siden var det også vores opfattelse, at de mange besøgende i huset delte vores begejstring for værelset.

Det er derfor meget naturligt, at en hel del af de nedenfor nævnte ting i dag indgår i Drengæværelset. Det er til gengæld også umuligt at medtage alle tingene, da vi også ønsker at nævne nogle af de andre genstande, som vi har modtaget i 2012.

I 2012 har vi bl.a. modtaget følgende – og vi starter med nogle af de ting, som man i dag kan se i Drengæværelset:

Fra **Marianne Skov Bentsen**, Tofte Kroen:

- **En LP-plade (a)**, ”The Sweet’s Biggest Hits” fra 1972. Grammofonpladen, der er i stereo og indeholder numre som Wig Wam Bam, Poppa Joe og Funny Funny, var Mariannes første plade købt for egne penge!

Fra **Ida Svendsen**, Ledøje, bl.a.:

- **Billedbladet (b)** nr. 17 fra den 23. april 1971 med forsidebillede af Sheila og David Ashton, to af rollerne fra den dengang meget omtalte tv-serie, Familien Ashton.
- **En tændstikæske** med broderi med teksten: Bjarnes konfirmation 5-9-1971.

Fra **Kirsten Jensen**, Ballerup:

- **To stk. Anders And Gavehæfte** fra 1978.

Fra **Ole Aktor Nielsen**, Tulipanhaven, bl.a.:

- **En magnetlampe**. Det er den kuglerunde model til ophængning på væggen. Den kunne fås i alle mulige farver. Her er det en brun udgave, en af årtiets gennemgående farver.
- **Et frimærkealbum**. Som så mange andre drenge samlede ”vores 70’er dreng” altså også på frimærker.

Fra **Jytte Ziegler**, Måløv, bl.a.:

- **En sportspokal**, et blåt glas med påskriften: LSSI Indendørsstævne 1975.
- **Tintin tegneseriehæfter**, købt på Ballerup Bibliotek.

Fra **Jesper Groth**, Teglkær, bl.a.:

- **Rumfart**, en af forlaget Fremads Puslebøger med puslemærker, tegninger til farvelægning og diverse tekster om emnet rumfart.
- **Fire plakater**, en med popgruppen Abba, en med

- nogle motorcykeldrenge, en med cockpittet i et fly, og en med en panter i velour.
- **Et frimærkekatalog**, fra Politikens Samlerserie 1967.
- **Otte tegneserier**, bl.a. Prins Valiant, Jungledrengen og Fort Navajo: Guldminen.
- **Blyskibe**, små hjemmestøbte krigsskibe fra 70'erne.

Fra **Jette Jensen**, Ølstykke:

- **Davy Crockett (c)**, en hel serie bestående af otte bøger, udgivet af Martins Forlag.

Fra **Carina Frølich**, Edalgavevej, bl.a.:

- **Et klassefoto**, 8. a Søgerskolen april 1979.
- **En sweater**, strikket i mønstret, som var almindeligt i 1970'erne, og som blev kendt igen i de senere år i tv-serien, Forbrydelsen.
- **To æsker** med klistermærker, skoleskemaer og lignende.

Fra **Anni Agerskov**, Stenkær:

- **To præmiekrus**, det ene er hvidt med guldskrift: LSSI Begynderturnering Gymnastik 1979. De har tilhørt Annis datter, Lena.

Men vi har også modtaget meget andet i 2012:

Fra **Lis Pedersen**, Havrevej, bl.a.:

- **En vaskepind** af træ til at løfte tøjet ved kogevaske i gruekedlen. Blev brugt i 1960-80 af giver selv.
- **Et barnevognssæt (d)**, pyntepudevær og tæppe. Har været anvendt til givers bror i 1930'erne.
- **Tre forklæder** i miniformat til sodavand- og ølflasker, fra 1960'erne.

Fra **Boet efter Inge og Knud Winther**, bl.a.:

- **En Irma-kagedåse (e)**, rund med motiver af Irma-

pigen. Dåsen stammer muligvis fra 1986 og således udgivet som et genoptryk i forbindelse med koncernens 100 års fødselsdag.

- **Flasker**, en større samling små flasker, der har indeholdt mange forskellige ting, såsom parfume, cykelolie, metalpolish, pebermyntedråber, eddike.
- **Et dukkehus**, med opholdsrum, køkken og soveværelse. Har været brugt af parrets børn i 1970'erne.
- **Legetøj**, spil, puslespil, glansbilleder, bøger og meget mere.
- **Tre hollandske kakler (f)**, kvadratiske 15 x 15 cm og med ophæng.

Fra **Ida Svendsen**, Ledøje, bl.a.:

- **Et fotografiapparat (g)**, Coronet Fildia. Kameraet, der er fra starten af 1950'erne, er et box-kamera, hvor kassen er 10 x 8 x 12 cm. Der er to søgere, en på hver led af kassen, så man kunne tage de rektangulære billeder, 6 x 9 cm, på to leder. Det indeholder en stor metalspole. Den tilhørende filmspole har været på otte billeder. Kameraet har været ganske enkelt at bruge, det har ikke krævet indstilling eller lignende. Ida fik det i konfirmationsgave.

Fra **Helle Herrmann-Petersson**, Sverige, bl.a.:

- **En damehat (h)**, grøn med to hattenåle. Helle fik den syet til en frakke i samme stof, muligvis til sin konfirmation. I hatten ses mærket: Chr. Mathiesens Eft.f., Frederiksborggade 50 København.
- **To botanikbøger**, der har tilhørt både Helles far, Frits Herrmann (1908-1980), og farfar, Axel Herrmann (1873-1960). De har begge fungeret som lærere i henholdsvis Hove, Ledøje og på Centralskolen (Søgerskolen). Bogen "Danmarks Flora og Danmarks Svampearter" er udgivet af Otto Mønsted A/S i 1926. Af et vedlagt brev fremgår det, at bogen, der indehol-

der en lang række billedserier af blomster og svampe, er udgivet for at give en komplet oversigt over billedserierne, der ellers har været udsendt enkeltvis, og citat: *”Det har saaledes vist sig, at disse Serier har stor Interesse blandt vor Ungdom, og mange af Deres Elever vil sikkert komme i Besiddelse af Albummet og derfor rette Spørgsmaal til Dem. I den Anledning tillader vi os at sende Dem nærværende Album, som vi haaber, ogsaa De vil finde baade smukt og belærende”*. I bogen ligger desuden et andet lille brev stilet til Axel Herrmann den 5. september 1907 Hove Skole med tak for en tilsendt plante, som Axel Herrmann åbenbart har fundet i Hove, som dermed er noteret som et nyt findested for den omtalte plante. Plantens latinske navn er *Cirsium oleraceum*, på dansk: Kål-Tidsel. Af-senderen af dette brev til Axel Herrmann er *Raunkiaer*. En søgning på dette navn fører os til Christen Raunkiaer, dansk botaniker, 1860-1938. Raunkiaer var professor i botanik ved Københavns Universitet samt direktør for Botanisk Have i 1912-23. Allerede i 1890 udsendte han ”Nøgle til Bestemmelsen af de danske Blomsterplanter og Karsporeplanter”. Lærer Herrmann har altså, da han er stødt på den lille plante i Hove, rettet sin henvendelse for nærmere registrering til en sand ekspertise på området.

Fra **Hannelore From**, Rytterparken, bl.a.:

- **En harmonika (i)**, som Hannelore har fået af sin svoger, Paul Lauridsen, Nørrebro. Den har været anvendt til hyggelige spillemandsaftener fra 1920'erne op til 50'erne.
- **En plastikdåse** til farvebånd til skrivemaskine. Hannelore fik den for cirka 50 år siden af sin mormor, der da havde lavet den om til nålepude med skumgummi limet fast i låget. Et sjovt lille eksempel på genbrug.

Fra **Hjørdis Bautz**, Måløv, bl.a.:

- **Kraver**, en del håndlavede kraver, der har været anvendt af Hjørdis' svigermor, Frida Christensen, Nyrup ved Nykøbing S. Anvendt som kjoledekoration og bl.a. til serveringskjoler. Fra ca. 1920 til 1950.
- **Skolebøger**, en kuffert fyldt med skolebøger fra folkeskolen i Nyrup, 1937-1947. Har tilhørt Hjørdis' mand.

Fra **Ilse og Ole Aktor Nielsen**, Tulipanhaven, bl.a.:

- **En radio**, mærket Beomaster 900, med højttalere i siden. Anvendt i Gentofte fra ca. 1966. Ilse var ansat i National (senere Panasonic), som solgte produkter til alle radioforretninger i Danmark. Hun fik personalerabat og havde dermed råd til at købe den. I en periode var der tilsluttet en pladespiller til radioen.

Fra **Helga Okkels**, Nøddelunden:

- **Det nye Testamente**, som Helga fik som boggave i 1954 på Bispebjerg Skole.

Fra **Jytte Mathiesen**, Frederikssund:

- **En pengekasse** af træ, der har været brugt af Jyttes mor, Poulina, som havde Hove Købmandshandel.

Fra **Bent Ravn**, Nybølle, bl.a.:

- **En dukke (j)**, der har tilhørt Bents afdøde hustru, Inge Ravn. Dukken er fra 1940.

Fra **Hannah Rank**, Erantishaven, bl.a.:

- **Et par mamelukker (k)**, der nu hænger på tørresnoeren i Kvinderummet. De har tilhørt Hannahs mor, Elise Toftager i 1920'erne.
- **En bog**, ”Røverne fra Ring Skov, En fortælling fra gamle dage”, af Bertel Elmgaard, udgivet af ”Hus og Hjem's Forlag i 1918. Bogen tilhørte Hannahs far, Gunnar Toftager.

Vi takker alle givere, der således har været med til at fortælle eftertiden om fortiden. Ved besøg i huset kan man selv bese tingene i udstillingerne eller om ønsket på lageret, hvor de bliver opbevaret, til der en dag bliver brug for dem i en ny udstilling. Er der nogen af vores medlem-

mer, der ligger inde med yderligere viden om nogle af de nævnte genstande, eller som har idéer til nye tematiske udstillinger, hører vi meget gerne herom. Ligeledes har vi altid brug for "flere hænder" til arbejdet med registrering og udstilling.

h

k

i

j

Turen til Andalusien

af Poul Erik Christensen

At den sydspanske region Andalusien er et besøg værd, fik 39 glade medlemmer af Historisk Forening at sande, da vi fra søndag den 6. oktober 2013 sammen tilbragte en oplevelsesrig uge i området.

”Jyttes Bus” og Norwegian bragte os sikkert fra vores lokale danske område til lufthavnen i Malaga, hvor vores rejseleder Per Hansen og en bus ventede os.

Den kørte os til vingården **Bodegas Gomara**. Her fik vi gårdens kendte Muscatello at smage, inden turen gik videre til byen Antequera, hvor vores hotel for de første fire nætter var beliggende. Til turens sidste tre nætter ventede et hotel i Mijas nær Malaga.

Domkirke-moskéen

Hver dag i ugen startede fra tidlig morgenstund i bussen. Den gamle arabiske hovedstad **Córdoba** var første dags mål.

Her blev vi erindret om, at den arabiske besættelse af det meste af det nuværende Spanien tog sin begyndelse i året 711 og varede til 1492. Regionen har med store dele af det øvrige Spanien altså været underlagt næsten 800 års muslimsk herredømme.

Den imponerende domkirke-moské **”La Mezquita”** (eller Meskitaen, som vi måske kan fordanske udtalen) vidner ikke alene om maurernes overherredømme, men også om den blomstrende udvikling for hele området, som den islamiske kultur medførte i en form for samdrægtighed med det spanske folk og andre etniske eller religiøse grupperinger. En udvikling som helt op til nutiden har sat sit præg socialt, økonomisk og kulturelt,

herunder også på det videnskabelige og filosofiske plan. Men bygningsværket er også en mindelse om skiftende magtforhold. Den midterste del af moskeen er brutalt ryddet. Herved er også fjernet 437 af de oprindelige 1.293 søjler, der ranke som palmer bærer buer med røde og hvide firkanter. Dette lidet hensynsfulde indgreb er sket for at give plads til en vældig og dominerende katolsk katedral. I 1236 blev byen Córdoba nemlig generobret fra muslimerne, og moskéen erklæret for at være den katolske **”Cathedral of Santa Maria”**, der i de efterfølgende år blev fuldført midt inde i moskéen som integreret bygningsværk. Men de nye magthavere har dog heldigt nok haft forståelse for og vilje til at skåne størstedelen af moskéen som et historisk monument. Så fremsynede har man ikke været med regionens øvrige moskeer, der hensynsløst er blevet ryddet til grunden, da magten skiftede. Men både moskéen i Córdoba og den malplacerede katedral i dens midte står i dag som et historisk vidne om tider og magtforhold, der skifter. Det samlede bygningsværk taler til os om velstand og kulturel mangfoldighed. – Måske kunne vi sige: ”På godt og ondt?” På den baggrund gik vores rejsehold på opdagelse i det 22.400 kvadratmeter store areal, hvoraf 14.000 kvadratmeter er under tag. Vi blev dygtigt ledet af en engelsksproget lokalguide.

Sevilla og Alcázar

Alcázar betyder egentlig ”forsvarsanlæg”, og som sådant er **Palads Alcázar** i Sevilla da oprindeligt også tænkt. Det arabiske slot fra 1100-tallet tjener stadig det span-

Den 1.200 år gamle moské, La Mezquita, i Córdoba var overvældende og en af turens højdepunkter. Oprindeligt bestod moskéen af over 1.200 søjler, hvoraf godt 400 blev revet ned i 1500-tallet for at give plads til en overdådigt udsmykket katolsk kirke midt i moskeen. Foto: Holger Agerskov.

ske kongehus som residens, når der er kongeligt besøg i byen. Inden for slottets mure blev vi guidet en fornem tur rundt i hovedbygning med udsmykninger med både muslimske og gotiske inskriptioner. Trossal med billedfriser samt smukke gårde, udsmykkede med blomster, bassiner og skyggegivende søjlegange hører til det, vi fik lejlighed til at nyde.

Fra slottet gik turen videre til byens domkirke **Santa Maria**, der er verdens største gotiske bygning. Christopher Columbus ligger begravet her. Han har utvivlsomt været medvirkende til, at ufattelige rigdomme i sin tid tilflød kirken. Stadig fremviser den sin samling af krucifikser, kandelabre og smykker i guld, sølv og ædelstene. Katedralens **klokketårn** og byens vartegn "Giralda, vejrha-

Den romerske bro blev bygget i det 1. århundrede. Den fører over floden Guadalquivir og forbinder Córdobas to bydele. Dens nuværende udseende går tilbage til maurertiden i 918. Foto: Holger Agerskov.

netårnet” tjente oprindeligt som minaret i den mauriske moské, men selve moskéen har lidt samme skæbne som adskillige andre af slagsen – de er fjernet til grunden. På vores byvandring gik vi gennem **det jødiske kvarter**, passerede Plaza de España og fulgte floden Guadalquivir med ”**guldtårnet**”, fra hvilket en kæmpe kæde over floden i sin tid beskyttede indsejlingen til havnen.

Granada og Alhambra

Overvældede af indtryk fra Córdoba og Sevilla var det svært at forestille sig, at besøget i det mauriske palads **Alhambra** skulle blive en oplevelse, der rigeligt kunne måle sig med de foregående dage. Vores vakse rejseleder Per havde sørget for bestilling af billetter på forhånd, så vi kunne passere uden om den lange kø. Fint var det også, at vi alle blev udstyret med høretelefon, så vi ufor-

Den berømte, ny istandsatte løvefontæne i det mauriske palads, Alhambra, i Granada. Foto: Holger Agerskov.

styrret kunne følge med i, hvad vores lokale guide fortalte på rundgangen i paladset. Han var i øvrigt dansk-talende (havde læst et halvt år på Århus universitet) og dertil en begavet formidler, der forstod at tale til fantasien og derved få paladsets haver, gårde og sale til at rejse sig som en levende fortælling om islamisk tankegang og vilje til udøvelse af magt, udmøntet i en arkitektur, der omfattede bygninger, plantemiljø, lys, skygge og vand. Granada skulle blive muslimernes sidste bastion. I 1492 blev den sidste emir tvunget ud af byen, og Alhambra gik en skiftende skæbne i møde. Mange år lå hele områ-

det ubenyttet hen. Senere blev det over adskillige år invaderet af skarer af sigøjnere, bumser og subsistensløse. Så kom Napoleon (i begyndelsen af 1800-tallet) med sine horder af soldater og heste og beslaglagde paladset. Da han omsider måtte forlade stedet, beordrede han kynisk, at alt skulle ødelægges. Det lykkedes også i høj grad at forvandle hovedparten af bygningerne til de ruiner, der ses i dag. Bomber, der blev anbragt overalt, gjorde arbejdet, men vores lokale guide kunne fortælle, at en enarmet mand helt modig fik fjernet sprængstofferne fra de centrale sale, der derved blev reddet.

På den baggrund synes det uforståeligt, at så meget trods alt ses bevaret i god stand. Vores vandretur gik gennem haveanlæg, indre gårde, emirens palads med hans private gemakker og boligerne for hans fire koner, tronsalen til ambassadørmodtagelse, mødesale, bederum, løvepaladset med løvegården og løvebrønden, paladsets festsal "kongesalen" og salene med kunstige drypsten fra lofterne. Overalt beundrede vi gulve i hvidt marmor, rigt ornamenterede vægge og sirlige dekorationer, geometriske mønstre og stukarbejder i støbte gipsplader med endnu synlig farvelægning i sort, grønt, blå og hvidt.

Onsdag skulle være fredag

I rejseprogrammet var dagen afsat til fri disposition i Antequera. Men når Historisk Forening rejser ud, hører en "frokost i det grønne" sig til. Med henblik herpå indtog vi vore vante pladser i bussen og sang som vanlig morgensang under køreturen, der førte os lidt syd for byen og op på et 1.300 meter højt bjergområde, nationalparken "El Torcal" med ganske særprægede klippeformationer, der mest af alt tager sig ud som stablede pandekager. Området er formet af hævet havbund (i 1.300 meters højde) samt millioner af års nedsivende regnvand. Her blev en af selskabet desværre ramt af et uheld med sit ene ben. Rejseleder Per tog sig professionelt af det, der i den forbindelse var at gøre. Og vi andre kunne nyde den frokost, som foreningens bestyrelse havde taget på sig at købe ind til.

Og alt det andet

På en rejse til Sydspanien undgår man næppe **Gibraltar**. Rejseleder Per fik os ved ankomsten ud af bussen på den spanske side, så vi kunne gå gennem tolden til fods. Det viste sig at være en god idé. Vi sparede tre timers ventetid i køen af biler og busser.

I den engelske enklave fik vi hilst på de fritgående aber, som traditionen byder, og vi kom en tur ned i drypstens-

hulerne i klippen "The Rock", fra hvis højder vi også kunne nyde udblikket til Afrika.

Samme aften samledes vi til en **flamencoopvisning**, der på vores hotel var arrangeret specielt for vort selskab. Placeret ved runde borde omkring scenen kunne vi få blodet i kog i takt med denne påtrængende, aggressive og smukke dans, oprindeligt skabt af sigøjnere og videreført netop i Andalusien.

Om lørdagen kørte vi til **Ronda** og fik en byvandring gennem den todelte by, adskilt af en 100 meter dyb slugt. Den arabiske bymur omkring det gamle Ronda er delvist bevaret. I det nye Ronda ligger Spaniens ældste **tyrefægterarena**, som vi afsluttede vores byvandring i. Ved **afskedsmiddagen** på en restaurant nær vort hotel i Mijas fik vi sanghæfterne frem og genopfriskede sammen ugens mange og til tider noget hektiske og ganske krævende oplevelser med en stor tak – til hinanden for godt og humørfyldt følgeskab, – til vore egne arrangører for en vel tilrettelagt rejse og – til Per Hansen for hans venlige og veloplagte måde at lede alle turene på og delagtiggøre os i sin omfattende viden.

Det var en flot rejse! Hvad mon der venter til næste år?

Lokalarkivet 2013

af Rolf Kjær-Hansen, arkiv- og museumsleder, Egedal Arkiver og Museum

Igen i år har arbejdet på arkivet kredset om det vigtige arbejde med at registrere og dokumentere vores store samling af spændende arkivalier og fotografier. Arbejdet skrider planmæssigt frem, og hovedparten af arkivets samling af fotos er nu scannet digitalt. Med tiden bliver hele dette store materiale søgbart via arkivets hjemmeside.

Der har i år været afholdt kvartalsvise arkivmøder i Ledøje-Smørum Lokalarkiv. Her redegøres for kommunale tiltag, som vedrører Arkivet, om indkøb af materialer, om kommende arrangementer m.m. I år er der indkøbt en NAS-server. Herpå ligger Arkivets scannede billeder og database, som alle Arkivets pc'ere har trådløs adgang til. Indsamlingsprojektet "Foto fra 60'erne og 70'erne", som blev startet i 2012, ligger stille i øjeblikket. Den medarbejder, som er tovholder for projektet, er langtidssygemeldt. Håbet er at fortsætte projektet i starten af 2014.

I april blev afholdt fællesmøde på Stenløse Rådhus for alle medarbejdere ved Egedal Arkiver og Museum, ansatte som frivillige. Her fortalte Henrik Dupont, forskningsbibliotekar ved Det kongelige Bibliotek, om "Luftfoto i lokalhistorien" og Mona Dates Jørgensen, centerchef for Center for Plan, Kultur og Erhverv i Egedal Kommune, fortalte om Egedal Kommunes mål for involvering af civilsamfundet.

Der blev i samarbejde med Egedal Bibliotekerne afholdt et enkelt meget velbesøgt kursus i slægtsforskning, som samler flere og flere interesserede medborgere. I august gik årets studietur til Brede Værk, Nationalmuseet, for

arkivets medarbejdere og øvrige frivillige i Egedal Arkiver og Museum. Her fik vi en rundvisning i et tidligt industrielt anlæg og prøvede kræfter som industriarbejdere på akkordarbejde ved samlebandet. Samarbejdet med Ledøje-Smørum Historisk Forening og Slægtshistoriske Forening har som tidligere fungeret glimrende.

En af arkivets frivillige medarbejdere, Knud Remi Christensen, afgik ved døden i slutningen af 2012, og arkivet mistede derved en skattet medarbejder, der altid gik forrest, når lokalhistorien skulle formidles.

I samarbejde med Ledøje-Smørum Historisk Forening, arkivets mange frivillige medarbejdere og med velvillig økonomisk støtte fra Egedal Kommunes Kultur- og Fritidsudvalg var det i 2013 atter muligt at arrangere en historisk festival "Svenskeslaget i Smørum". På det store græsareal bag Smørum Bibliotek blev der søndag den 9. juni sat fokus på den spændende historie om svenskekriGENES betydning og indflydelse på vores egn. I år blev arrangementet udvidet med en kamparena med demonstration af kampteknik og dueller samt stort dagslysfyrværkeri. Her blev også spillet og sunget renæssancemusik. Flere bibliotekarer havde iført sig renæssancedragter, arkivmedarbejdere var i simple klæder fra tiden. Det er tanken gradvist at kunne udvikle konceptet omkring en historisk renæssancefestival.

Det er glædeligt, at markeringen af Svenskeslaget efterhånden er blevet en fast Egedaltradition. Det er vigtigt, at vi også kan anvende vores fælles historie til at skabe nye traditioner, der kan være med til at skabe en fælles Egedalidentitet.

Ved dette års arrangement var vi så heldige at få museumsinspektør Lars Cramer-Petersen, der er en førende kapacitet om Svenskekrigene 1657-60, til at fremstille to meget flotte scenerier i målestok 1:32. De viser begravelsen af de svenske soldater i 1658 og genopdagelsen af graven i 1912 (se side 7). De to flotte scenarier vil blive overdraget til Egedal Kommune og vil fremover kunne beundres i monter på Smørum gamle Skole. Lars Cramer-Petersen har tidligere fremstillet en række scener om Carlstad til udstillinger bl.a. på Ballerup Museum.

I foråret 2014 er der planlagt en udstilling om Ledøje Kirke, der skal vises dels på Stadtarchiv Goslar i Harzen dels i Egedal Kommune. Udstillingen tager udgangspunkt i vores helt unikke dobbeltkirke i Ledøje, der med de nærmeste paralleller i Nordtyskland 600 km væk fortæller historien om internationale forbindelser i 1200-tallet, hvor herskeren gennem opførelsen af den i Danmark helt unikke kirke placerer sig i den europæiske magtelite.

Glade medarbejdere ved Egedal Arkiver og Museum på studietur til Brede Værk. Foto: Ole Kjær, Stenløse Lokalarliv.

Historisk Forening 2013

af Anni Agerskov

Efter en herlig sommer fulgte et smukt efterår med mange gyldne farver og dermed tiden til at gøre status over året 2013 i Historisk Forening. Ved receptionen for Årsskriftet 2012 fik foreningen fra Nordea Fonden overrakt en check på 19.000 kr. Vi havde søgt penge til

supplering af vores sort/hvide luftfotos over Smørum fra 1970'erne. Den 1. maj fløj Holger Agerskov i helikopter over Ledøje-Smørum for at tage de nye fotos, og resultaterne blev afsløret ved receptionen for Årsskriftet 2013. Vi er meget taknemmelige for dette beløb, og vi er især

Luftfoto af Smørumovre med Gadekæret i midten. Foto: Holger Agerskov.

”Stafet for Livet”. Hele dagen kunne man købe en pose og et stearinlys. På posen kunne skrives en hilsen, til den man havde mistet til kræften. Ved solnedgang blev der tændt lys i de mange poser, som i hjerteform var arrangeret i Kulturhusets foyer.

Foto: Fredi Paludan Bentsen.

glade for, at der denne gang er blevet penge til fotos af alle landsbyer i området.

I årets løb har arrangementsudvalget igen sørget for gode og oplysende arrangementer, og der har været afholdt fire foredrag om følgende emner: Middelalderkirker ved Niels Peter Stilling, Kong Christian den Niende og Dronning Louises efterslægt ved Lisbeth Kjær, Stanken i staden – lugten i København ved Nina Søndergaard og De romerske kejsere ved Ulla Rald. Alle var spændende og udbytterige foredrag, der satte mange tanker i gang.

Der har været fire rundvisninger til steder, hvis historie ikke på forhånd var kendt af alle: Universitetsbiblioteket, Jøderne i København ved Dagmar Kristensen, Smørumovre ved Aase Thygesen og ”De ydmyge steder” i København ved Dagmar Kristensen. Det var ture, der gav deltagerne nye og spændende oplevelser.

Den årligt tilbagevendende sommertur gik i år til udvalgte steder i Sverige bl.a. Bosjö Kloster, Dalby Kirke og Bjäresjö Kirke med Niels Peter Stilling som guide. Han er en god fortæller med meget stor viden om de gamle danske landområder, og da vejret var dejligt, blev det en flot tur, som alle deltagere nød.

Endelig havde rejseudvalget i uge 41 arrangeret en tur til Andalusien med dets utallige og fantastiske mauriske og romerske spor. Ved hjælp af gode guider oplevede deltagerne for alvor historiens vingesus (se side 54). I forbindelse med rejsen er der desuden blevet afholdt rejse- og billedaftener.

Andre arrangementer

Som et nyt tiltag tog bestyrelsen imod en opfordring til at deltage i ”Stafet for Livet”, et 24 timers arrangement i juni til fordel for Kræftens Bekæmpelse. Det skulle

Ved foreningens sommerferiearrangementer kommer skolebørn på rundtur i Smørumovre, og de får mulighed for at skrive med pen og blæk og prøve gamle lege.

Foto: Anni Agerskov.

foregå ved Kulturhuset. Foreningen havde en bod, hvor der blev lavet kaffe med rids på Madam Blå, serveret kager bagt efter gamle opskrifter, vist luftfotos og uddelt skrifter. Folk, der kom forbi, syntes, at boden var spændende, men da udbuddet af andre kaffesælgere var stort, indbragte vores salg ikke så mange penge. Bestyrelsen har derfor besluttet, at vi fremover ikke deltager i ”Stafet for Livet”.

Weekenden før deltog Historisk Forening også ved Kulturhuset i ”Svenskeslaget i Smørum” arrangeret af arkiv- og museumsleder, Rolf Kjær-Hansen. Foreningen havde en lille pavillon, hvor der blev vist luftfotos og præsenteret diverse udgivelser med salg for øje. Desuden var der i den store mødesal lavet en udstilling om svenskekrigene. Her indgik de billeder, som vi har modtaget fra Smørumovre krostue med episoder fra bl.a. svenskekrigene. Det blev en flot dag med soldater, musikere og andre klædt

ud i tidens dragter. Der blev vist kampteknik, affyret våben og meget andet. Endelig blev arrangementet begun- stiget af fint vejr.

Samarbejdet med Ølstykke og Stenløse historiske For- eninger medførte, at der atter i april blev lavet busture rundt i hele kommunen. Trods pæn tilslutning blev det dog efterfølgende besluttet i de tre foreninger, at man af økonomiske grunde fremover kun afholder turene hvert andet år.

I forbindelse med Golden Days ugerne i september med filosofi som overordnet emne stod de tre historiske for- eninger for en aften med musik, sang af og om Half- dan Rasmussen og hans filosofi udført af Berit og Asger Christensen. Det blev en flot og berigende aften for en næsten fyldt sal i Kulturhuset.

Endelig har de tre historiske foreninger søgt og fået 40.000 kr. til skiltning ved de vigtigste historiske steder

i Egedal Kommune. Målet er via en ensartet og up-to-date skiltning at skabe interesse for områdets spændende historie både lokalt og i forhold til turister.

Velkommen i Smørum gamle Skole

I bestyrelsen gøres forskellige tiltag for at præsentere historien, vække interesse for foreningens arbejde og for at vise det fine museum i Smørum gl. Skole frem til så mange som muligt. Derfor holdes der fortsat åbent i museet den første søndag i måneden. Nogle søndage har det været muligt at nyde en kop kaffe og kage serveret på gamle kaffestel og f.eks. se nogle gamle ugeblade ud over at få en rundvisning i udstillingerne.

I forbindelse med den gamle skolestue har der været to klasser fra Søagerskolen på besøg for at lære om skolen i gamle dage. I sommerferien blev der lavet to dage for skolebørn. Her fik de også indblik i skolen før i tiden og i Smørumovres historie. Alle gange var det interesserede og glade børn, vi kunne tage afsked med efter, at de havde fået fortalt og havde prøvet gamle lege, skrevet med pen og blæk og været på rundtur i Smørumovre.

Der har været afholdt et sidste møde i erindringsværkstedet om Ledøje, hvor det endelige resultat af de mange fortællinger fra området blev tilrettet og godkendt. Der mangler nu at blive taget stilling til, hvordan det færdige arbejde med titlen "Ak, hvor forandret. Ledøje Landsby fra 1930'erne til 1980'erne" skal mangfoldiggøres.

Arbejdsgrupper

Arbejds- og registreringsgruppen har været samlet 18 gange i løbet af året, og der er blevet arbejdet på højtryk i hele huset. Arbejdsgruppen har i år haft travlt med bl.a. at omdanne arkæologiskabet på første sal til opbevaringsplads for kasser med effekter, og sidst blev gangen gjort klar, så de nye luftfotos kunne komme op at hænge. Der modtages stadig mange effekter, og hermed

en stor tak til alle, der betænker museet (se side 48). Vi er meget glade for alle effekter, dog er der desværre næsten ikke plads til flere bøger, så det vil kun være nogle helt særlige, vi kan finde plads til. Registreringsgruppen har fordelt arbejdet således, at der er flere, der har sat sig ind i registreringsprogrammet, så edb-registreringen nu skrider hurtigere frem, mens andre giver nye genstande numre og sætter på plads.

I årets løb har bestyrelsen haft møder ni gange, og alle gør et flot stykke arbejde til stor gavn for foreningen. Desuden er der nogle meget aktive medlemmer, der yder en ekstra indsats f.eks. i form af foredrag ved børnearrangementerne, guider på busturene og uddeling af post.

Tak

Til slut vil jeg gerne bringe en stor tak til alle, som har gjort et flot arbejde for at opretholde det store aktivitetsniveau i foreningen. Uden så mange ildsjæle var dette ikke muligt. Jeg vil også rette en speciel tak til vore sponsorer, der gør det muligt at udgive Smånyt og Årsskriftet. Tak for den store opbakning fra vore medlemmer, det giver fortsat lyst til at arbejde for foreningen.

En rigtig glædelig jul og et godt nytår til alle vore medlemmer og venner.

En stor tak til vore sponsorer, der gør det muligt at udgive Årsskrift 2012

Benny Johansen & Sønner A/S, Kirkevej 8, Ledøje

Buehøjgård Møbler A/S, Hove Bygade 4, Hove

Dansk Lokalhistorisk Forening

Gartneriet Rosenlund v/Åge Jacobsen, Skebjergvej 33, Smørumnedre

Murermester Brdr. Theisen, Rugvej 7, Smørumvang

Nordea A/S (Smørum afd.), Flodvej 75, Smørumcentret

Oticon Fonden, William Demants og Hustru Ida Emilies Fond

Realmæglerne, Viggo Axelsen, Flodvej 73B, Smørumcentret

Restaurant Kongemosen, Kongemosen 1, Smørumnedre

Skorstensfejer René Tausø Bak

SKP, Tømrer- & Snedkerfirma, Tørveslettevej 5, Smørumnedre

Smørum VVS, Kirkevangelen 7, Smørumovre

